

Opinnäytetyö

Osallisuus MLL:n monikulttuurisessa ystävä- ja perhetyössä

Maahanmuuttaja – ja vapaaehtoistyöntekijä näkökulma

Katja Gröhn

**Yhteisöpedagogi (AMK)
(210 op)**

Arvioitavaksi jättämisaika

(02/2021)

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Koulutuksen nimi Yhteisöpedagogi (AMK)

Tekijät: Katja Gröhn
Opinnäytetyön nimi: Osallisuus MLL:n monikulttuurisessa ystävä- ja perhetyössä
Sivumäärä: 52 ja 1 liitesivua
Työn ohjaaja(t): Elli Nieminen MLL, Tarja Jukkala HUMAK
Työn tilaaja(t): MLL:n Tampereen osaston toiminnanjohtaja Eeva Laine

Opinnäytetyössäni halusin kartoittaa maahanmuuttajanaisten osallisuuden ja esteettömyyden kokemuksia työni tilaajan Mannerheimin lastensuojeluliiton Tampereen osaston monikulttuurisen ystävä- ja perhetyön toiminnassa. Myös toiminnan kautta saatujen osallisuuden kokemusten merkitystä naisten omassa elämässä, elinympäristössä ja ympäröivässä yhteiskunnassa.

Työni tarkoituksena on paitsi tuoda naisten ääni kuuluviin myös tuottaa tietoa, sekä hankkeelle, että yleisesti maahanmuuttajanaisten kanssa työskenteleville tahoille. Kiinnostuin aiheesta, koska edelleen kaikista kehittämistoimista huolimatta maahanmuuttajanaisten, varsinkin perheellisten naisten, osallisuuden aste yhteiskunnassamme jää huomattavasti kantasuomalaisia vähäisemmäksi. Äitien osattomuus johtaa helposti osattomuuden periytymiseen, jolla taas on kauaskantoiset vaikutukset myös yhteiskunnallisesti ajateltuna.

Tutkimukseni oli empiirinen, kvalitatiivinen tutkimus, jossa haastattelin toimintaan osallistuvia maahanmuuttajanaisia ja vapaaehtoistyöntekijöitä. Tutkimusaineisto muodostui avoimista yksilö- ja parihaastatteluista, joiden ajankohta sijoittui elo - syyskuulle 2020. Analyysimenetelmänä työssäni toimi aineistolähtöinen sisällönanalyysi.

Haastattelujen tuloksissa korostui maahanmuuttajien ja vapaaehtoisten välisen ystävyuden merkitys kaikilla osallisuuden osa-alueilla. Vastaavasti taas toimintaan sisältyvien muiden toimintojen, kuten ryhmien merkitys koettiin vähäiseksi. Kielitaidolla oli suuri rooli, niin naisten sosiaalisen, kulttuurillisen, kuin ammatillisenkin osallisuuden vahvistumisessa. Naisten osallisuudenasteeseen vaikuttivat kielitaidon lisäksi mm. perheellisyys, koulustausta sekä oman lähtömaan kulttuuri.

Osallisuus, osattomuus, esteettömyys, maahanmuutto, perhe, vapaaehtoistyö

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences

Name of the Degree programme: : Community Educator (Bachelor of Humanities)

Author: Katja Gröhn

Title: Inclusion in MLL multicultural friend and family work

Number of Pages: 52 and 1 attachment pages

Supervisor(s): Elli Nieminen MLL, Tarja Jukkala Humak

Subscriber(s): Eeva Laine Executive director of MLL Tampere department

In my thesis I have done research for the client MLL Tampere department of the significance of multicultural friend and family work for the immigrant women taking part in the activity and social accessibility experiences in their own lives, living environments and surrounding society.

The purpose of my final work is to produce knowledge for the project, and give development ideas based on the interviews, which will help improve the operation in the future.

The research material was collected in open interviews individually and also pairs during august to september 2019. I interviewed immigrant women and the voluntary workers taking part in the project. Results were be pieced together by coding the themes.

As a result, the meaning of friendship was emphasized on all areas of inclusion, while comparably other sideline activity was experienced as a minor factor in friend and family work. Language skills had a major role in achieving non-family involvement.

In addition, due to the diverse backgrounds of the interviewed, the degree and concepts of integration varied according to cultural and cognitive abilities.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	TUTKIMUKSEN TILAAJAN JA TOIMINNAN ESITTELY	7
2.1	MLL:n Tampereen osaton ystävä- ja perhetyön toiminta	7
2.2	Vapaaehtoistyön merkitys toiminnassa	9
3	TILAAJAN TOIMINTAAN LIITTYVÄÄ KÄSITTEISTÖÄ.....	10
3.1	Maahanmuutto ja kotoutuminen	10
3.2	Monikulttuurisuus ja perheet.....	12
3.3	Vapaaehtoistyön mahdollisuudet.....	15
4	OSALLISUUS JA ESTEETTÖMYYS.....	17
4.1	Osallisuuden käsitteitä	17
4.2	Psyykkisen ja sosiaalisen esteettömyyden käsitteitä	18
4.3	Osallisuus ja osattomuus maahanmuutossa	20
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	23
5.1	Tutkimusstrategian valinta	23
5.2	Haastattelujen toteutus	25
5.3	Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti.....	27
6	AINEISTON PURKU JA ANALYYSI	29
6.1	Aineiston analyysimenetelmä	29
6.2	Analyysin toteutus	30
7	TULOKSET	32
7.1	Osallisuus omassa elämässä.....	32
7.2	Osallisuus vaikuttamisen prosesseissa.....	36
7.3	Osallisuus yhteisessä hyvässä.....	40
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	43
8.1	Johtopäätökset.....	43
8.2	Pohdinta.....	46
	LÄHTEET	49
	LIITTEET	53

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni lähtökohtana on osallisuus ja esteettömyys maahanmuuttajanaisten kokemana. Osallisuudella voidaan tarkoittaa yksilöllistä tunnetta tai kokemusta kuulumisesta yhteisöön ja yhteiskuntaan (Jämsén, Pyykkönen 2014,9). Tässä työssä, jonka tilaajana on Mannerheimin lastensuojeluliiton Tampereen osaston monikulttuurinen ystävä- ja perhetyön toiminta, halusin osallisuuden näkökulmaa maahanmuuttajataustaisten kokemana. Valitsin tämän näkökulman, koska yhä lisääntyvän maahanmuuton myötä eri kulttuureita edustavat ryhmät tulevat olemaan yhä suurempi ryhmä, myös kasvatus- ja sosiaalityön kentässä, niin asiakkaina kuin työtovereina. Lisääntyvän maahanmuuton myötä myös sillä, miten osallisiksi maahanmuuttajat itsensä kokevat, tulee olemaan suuri merkitys myös yhteiskunnallisesti.

Maahanmuuttajien, varsinkin naisten asema työelämässä ja sitä kautta vaikuttamisen prosesseissa, on edelleen useista kehityshankkeista huolimatta huomattavasti heikompi kantasuomalaisiin verrattuna (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019 a, 26). Maahanmuuttajanaisten vaikeus päästä mieleiseen työhön tai koulutukseen, sekä sitä seuraava eristäytyminen yhteiskunnallisesta toiminnasta ennustaa taloudellisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin laskua, joka pahimmillaan johtaa syrjäytymiseen ja sitä kautta erilaisiin ongelmiin kuten masennukseen tai muihin mielenterveydellisiin ongelmiin. Maahanmuuttajanaisten kohdalla yhteiskunnan ulkopuolisuus koskettaa puolison lisäksi myös heidän lapsiaan, jotka vanhempien ulkopuolisuuden seurauksena ovat itsekin suuressa vaarassa syrjäytyä.

Ystävä- ja perhetyötoiminnalla tavoitetaan äitien lisäksi myös perheet ja osin suku (MLL). Tähän liittyen, vaikka työni tavoitteena on kartoittaa maahanmuuttajanaisten osallisuuden kokemuksia ystävä- ja perhetyön toimintaan liittyen, koen ettei osallisuudenkokemukseen, vaan on otettava huomioon ihmisen koko elinpiiri, jolloin mielestäni myös itse toiminnan tavoitteet konkretisoituvat. Rönkön ja Rytkösen (2010, 92) mukaan myöskään perhettä ei tarkastella irrallaan ympäristöstään, vaan perheen toimintaan ulkopuolisissa systeemeissä vaikuttaa oleellisesti ne seikat, miten perhe ja sen jäsenet suhtautuvat toisiinsa ja miten he yhdessä ja erikseen toimivat perheessään.

Teoriapohjaa sekä haastattelujen tuloksia hyödyntäen arvioin sitä, miten toimintaan osallistuminen tukee siihen osallistuvien maahanmuuttajanaisten mahdollisuuksia

vaikuttaa omaan elämäänsä ja osallisuuteensa ja miten mahdollinen osallisuuden lisääntyminen vaikuttaa maahanmuuttajan perhe- ja ystäväverkostoon sekä siinä toimimiseen. Mielenkiintoista on myös selvittää, rajoittuuko osallisuus ainoastaan tietylle alueelle asuinalueen mukaan, vai onko se laajempaa. Oleellista on myös se, onko naisilla riittävästi tietoa osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista, sekä onko heillä kiinnostusta tai realistisia mahdollisuuksia vaikuttamiseen ja osallisena olemiseen.

Tutkimukseni on empiirinen, kvalitatiivinen tutkimus, jossa haastattelin toimintaan osallistuvia maahanmuuttajanaisia ja vapaaehtoistyöntekijöitä. Keräsin tutkimusaineistoni avoimella haastattelumenetelmällä käyttäen sekä yksilö- että parihaastatteluja, koska halusin antaa haastateltaville mahdollisuuden nostaa itse esiin teemoja, jotka he kokevat itselleen tärkeiksi omaa osallisuuttaan ajatellen. Työni tietopohjana toimii haastattelujen tulosten lisäksi kirjalliset materiaalit, joita löytyy aiheesta paljon. Lisäksi hyödynsin hankemateriaaleja ja keskusteluja työpaikka ohjaajani kanssa.

Jatkossa tulen käyttämään Mannerheimin lastensuojeluliitosta lyhennettä MLL, joka on yleisesti tunnettu lyhenne järjestöstä. Samoin voin puhua pelkästään ystävä- ja perhetyöstä, jonka koen mielekkäämpänä tekstin kannalta. On kuitenkin muistettava, että toiminta on valtakunnallista ja tässä työssä toiminnasta puhuessani tarkoitan nimenomaan Tampereen osaston ystävä- ja perhetyöntoimintaa.

Työni aloitan kuvaamalla MLL:n Tampereen osaston monikulttuurisen ystävä- ja perhetyön toimintaa, johon mielestäni liittyy oleellisena osana myös toimintaan sisältyvä vapaaehtoistyö, josta kerron erillisessä osiossaan toiminnan kuvauksen yhteydessä. Luvussa kolme avaan tilaajan toimintaan liittyvää käsitteistöä niin maahanmuuttoon ja kotoutumiseen kuin monikulttuurisuuden perheissä sekä vapaaehtoistyöhön liittyen. Luvussa neljä taas avaan sekä osallisuuden ja osattomuuden, samoin esteettömyyden käsitteitä. Esteettömyyttä käsittelen lähinnä sosiaaliselta, sekä psyykkiseltä kannalta, koska koen niiden liittyvän esim. fyysistä esteettömyyttä oleellisimmin työni teemaan. Luvussa viisi ja kuusi esittelen tutkimuksen toteuttamisessa ja aineiston purussa käyttämäni menetelmät. Luvussa seitsemän taas esittelen työni tulokset teemoitain, osallisuus omassa elämässä, - vaikuttamisen prosesseissa, sekä – yhteisessä hyvässä, lisäksi ystävä- ja perhetoiminnan vaikutukset näihin. Lopuksi osiossa kahdeksan esittelen johtopäätökset sekä pohdin työni tuloksia.

2 TUTKIMUKSEN TILAAJAN JA TOIMINNAN ESITTELY

2.1 MLL:n Tampereen osaston ystävä- ja perhetyön toiminta

Teen opinnäytetyöni MLL:n Tampereen osaston monikulttuurisen ystävä- ja perhetyötoiminnassa, jossa tuetaan maahanmuuttajanaisten kotoutumista. Työni teoria-perustaa varten olen tutustunut toimintaan nettisivujen, hankemateriaalin sekä toiminnankoordinaattorin kanssa käytyjen keskustelujen kautta. En kuitenkaan ole itse osallistunut kyseiseen toimintaan, eli teen opinnäytetyöni ulkopuolisena toimijana.

Ystäväksi maahanmuuttaja äidille - toiminta on alkanut Tampereella v. 2012. Toiminta on muuttunut projektiluonteisesta toiminnasta jatkuvaksi toiminnaksi vuoden -20 alusta. Tällä hetkellä toiminnassa on mukana yli 80 aktiivista ystäväparia, lisäksi lukuisia uusia vapaaehtoisia ja maahanmuuttajaäitejä, jotka odottavat mätsäystä (sopivan ystävän löytymistä). Toiminnassa on mukana äitejä yli 35:stä eri maasta. Tällä hetkellä toiminnassa on mukana kaksi koordinaattoria, jotka ovat aloittaneet työnsä vasta hiljattain ja tämän vuoksi toiminnassa eletään tietynlaista murroskautta työntekijävaihdosten ja sitä kautta toiminnan uudelleenarvioinnin kautta.

Toiminnan opetusmateriaaleissa toiminnan tavoitteiksi nostetaan kotoutumisen tukeminen ja osallisuuden vahvistaminen, samoin aktiivisuuden lisääminen ja tuki kieltenoppimisen osalta. Lisäksi ennakkoluulojen vähentäminen sekä ymmärryksen ja vuorovaikutuksen lisääminen, samoin vanhemmuuden vertaistuki.

Hekmannin (2005) mukaan kotoutuminen jaetaan rakenteelliseen-, kulttuuriseen-, vuorovaikutukselliseen- ja identifioivaan kotoutumiseen, jossa syntyy kokemus siitä, että on uuden kotimaan täysivaltainen ja yhdenvertainen jäsen. Tähän kuuluu myös yhteenkuuluvuuden tunne. Ystävätoiminnassa kotoutumisen ajatus kietoutuu pitkälti juuri identifioivan kotoutumisen ympärille.

Toiminta on matalankynnyksentoimintaa, joka perustuu vapaaehtoisuuteen. Ystävätoiminnan lisäksi järjestetään ryhmätoimintoja, kuten äitien olohuone, liikuntaryhmä, vapaaehtoistyöntekijöiden tapaamiset sekä erilaiset perheille suunnatut tapahtumat.

Toimintaan hakeutuessaan sekä vapaaehtois- että maahanmuuttajanaiset tapaavat koordinaattorin kanssa käydäkseen läpi ajatuksiaan tulevasta ystävästä. Tämän jälkeen vapaaehtoistyöntekijät perehdytetään toimintaan yhden illan koulutuksessa. Koulutuksen yhtenä teemana on myös osallisuuden vahvistaminen. Koulutuksen, henkilökohtaisen tapaamisen ja ystävän ”mätsäämisen” jälkeen koordinaattorit ovat yhteydessä vapaaehtoistyöntekijöihin 2kk, 6kk, 1v, 2v ja 3v. välein, jolloin tehdään päätöspuhelu. Vapaaehtoisilla on mahdollisuus/ suositus olla koordinaattoreihin yhteydessä tarpeen mukaan. Maahanmuuttajaäiteihin ollaan yhteydessä ystävyuden alkuaikoina, jolloin varmistetaan, että ystävyys toimii siten, kun on toivottu.

MLL Tampereen osaston monikulttuurisen ystävä- ja perhetyön tavoitteet vuoden 2019 avustus hakemuksessa:

1. KOTOUTUMISEN EDISTÄMINEN, JOSSA KIELITAIDON VAHVISTAMINEN JA SOSIAALISTEN VERKOSTOJEN SYNTYMISEN TUKEMINEN
2. KULTTUURISEN OSAAMISEN VAHVISTAMINEN TOIMINNASSA. YSTÄVÄTOIMINTA TAVOITTA AIDIN LISÄKSI PERHEET JA OSIN SUVUN JA ON MYÖS REITTI MUUHUN TOIMINTAAN.
3. OSALLISUUDEN JA YHDENVERTAISUUDEN KOKEMUSTEN VAHVISTAMINEN. MAAHANMUUTTAJANAISTEN AKTIIVISTA TOIMIJUUTTA TUETAAN JA LUODAAN UUSIA VAPAAEHTOISTOIMINNAN MUOTOJA.
4. PALVELUVERKOSTON KEHITTÄMINEN JA YLLÄPITO YHTEISTYÖSSÄ JULKISTEN PALVELUIDEN JA JÄRJESTÖTOIMIJOIDEN KANSSA.

Työni ajoittuu ajankohtaan, jolloin uudet rahoitushakemukset on tehty ja ne eivät vielä ole julkiset. Uudessa hakemuksessa tavoitteet tulevat olemaan pääosin samansuuntaiset, mutta tällä hetkellä toimintaa arvioidessa on kuitenkin muistettava, että edellä esitetyt tavoitteet ovat lähinnä suuntaa antavia.

Toiminnan kehittämisessä näkyy osallisuuden vahvistaminen mm. vapaaehtoistoimijoiden sekä maahanmuuttajaäitien yhteisissä keskusteluilloissa, jotka tullaan järjestämään aina tietyn teeman mukaisesti aitoa dialogia hakien. Myös vapaaehtoistyötä kehitetään mm. kolutusta kehittämällä. Maahanmuuttajaäitien osallisuudenkokemuksia taas pyritään lisäämään vapaaehtoistyömahdollisuuksia kehittämällä. Alkuun tämä tarkoittaa äitien olohuoneessa emännöintiä.

MLL:n blogin avulla työntekijöiden on mahdollisuus ottaa laajemminkin kantaa kottouttamiseen ja kulttuuriseen kompetenssiin.

2.2 Vapaaehtoistyön merkitys toiminnassa

Ystävä- ja perhetyön toiminta on täysin vapaaehtoista sekä palveluun osallistuville maahanmuuttajaäideille, että vapaaehtoistyöntekijöille (MLL). Vapaaehtoistyön on uusissa tutkimuksissa todettu muuntuneen yhä enemmän lyhytaikaiseksi osallistumiseksi (Hakkarainen, Kontinen. 2008, 34). Ystävä- ja perhetyössä tavoitellaan kuitenkin todellista ystävyyttä, jossa vapaaehtoisten pidempiaikainen palveluun sitoutuminen on suotavaa toiminnan luonteen vuoksi. Palveluun hakeudutaankin ajatuksella saada pitkäaikainen vuorovaikutuksellinen ystävyysuhde.

Vapaaehtoistoiminnan alkuun liittyy usein koulutus tai lyhyt perehdytys työhön, näin myös MLL:n Tampereen osaston ystävä ja perhetyössä, jossa perehdytyksenä toimii yhden illan koulutus. Usein vapaaehtoistyöntekijöiden perehdytykseen sisältyy myös perehdytys verkostoihin, niin myös ystävä- ja perhetyön vapaaehtoistyöntekijöiden perehdytyksessä, jossa kohtaamispaikoista, sekä muista vastaavista palveluntarjoajista on koottu infovihkonen. Vihkosen avulla vapaaehtoistyöntekijöiden on helpompi hahmottaa olemassa olevia vastaavia palveluita, joihin osallistumalla voi tarvittaessa lisätä maahanmuuttajanaisten sosiaalisia kontakteja ja näin vahvistaa osallisuutta kielitaidon lisääntymisen tai kulttuurin tuntemuksen kautta. (MLL koulutusmateriaalit.)

Ystävä- ja perhetyön toiminnassa vapaaehtoistyöntekijöitä halutaan tukea antamalla mahdollisuus olla yhteydessä koordinaattoreihin aina kun jokin asia mietityttää samoin, kun jaksaminen ja voimavarat ehtyvät. Yhteydenottomahdollisuuden ja kuulumispuheluiden lisäksi ystävätoiminnassa järjestetään myös vapaaehtoistoisten yhteisiä tapaamisia, joissa päätarkoituksena on kuulla vapaaehtoisten tarpeita ja kehittää toimintaa niiden pohjalta.

Suomessa vapaaehtoistyön asema on vahva. Varsinkin järjestöissä kuten myös MLL:n toiminnassa vapaaehtoistyö on hyvin keskeisessä asemassa. Vapaaehtoistoiminnan ns. panostuotosuhde onkin merkittävä, sillä vapaaehtoistoimintaan sijoitetut eurot palautuvat noin 6,5-kertaisena. Noin kaksi kolmasosa vapaaehtoistoiminnasta tapahtuu yhdistyksen tai säätiön piirissä ja yksi kolmasosa epävirallista kautta esimerkiksi talkootyönä ja naapuriapuna. (Valliluoto 2014, 20.)

3 TILAAJAN TOIMINTAAN LIITTYVÄÄ KÄSITTEISTÖÄ

3.1 Maahanmuutto ja kotoutuminen

Muuttoliikkeellä on suuria vaikutuksia niin muuttajien lähtömaissa, kuin tulomaissa-kin, muuton koskettaessa niin muuttajia itseään, kuin myös heidän perheenjäseniään ja muita läheisiä. Maahanmuutto koskettaa paitsi muuttajien omaa elämää myös ympäröivää yhteiskuntaan, johon muuttajat vaikuttavat omalla elämällään ja toiminnallaan. Lisäksi muuttajien perheillä, sosiaalisilla kontakteilla, työpaikoilla ja ylijärjestyksillä eli transnationaaleilla verkostoilla on oma roolinsa. (Martikainen, Saukkonen, Säävälä 2013 s. 13.)

Tilastokeskuksen mukaan (2019) Suomessa asui viime vuoden lopulla 423 000 maahanmuuttajaa joista 10 suurinta kansallisuusryhmät ovat: Entinen Neuvostoliitto, Viro, Irak, Somalia, Entinen Jugoslavia, Kiina, Vietnam, Afganistan, Turkki ja Thaimaa. Suomen maahanmuuttoviraston (2021) mukaan vuonna 2020 suurimpina maahanmuuttoperusteina ovat olleet: työ, perhe ja opiskelu. Kansainvälinen suojelu ja kiinteistöpakolaiset ovat huomattavasti pienempiä ryhmiä.

Kun puhutaan maahanmuutosta, on hyvä muistaa, että maahanmuuttajat eivät ole yhtenäinen ryhmä, vaan eri ryhmien sisällä on eroja johtuen maahantulositystä, maassaoloajasta, kansalaisuudesta ja iästä. Kotoutumisesta puhuttaessa voidaan tarkoittaa, joko kotoutumislaisilla määriteltäviä määräaikaista (yleensä 3 vuoden) prosessia, jonka aikana maahanmuuttajalla on oikeus osallistua ja he osallistuvat erilaisiin kotoutumistoimenpiteisiin. Samoin sillä voidaan tarkoittaa yleistä suomalaisen yhteiskuntaan kotoutumista, joka on pitkäaikainen ja ylisukupolvinenkin prosessi. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019 b, 3.) Kotoutuminen käsitteenä on hyvin laaja, omassa työssäni keskityn kuitenkin kotoutumisen osa-alueista lähinnä osallisuuden ja syrjimättömyyden käsitteisiin, joiden kautta myös muut osallisuuden käsitteet kuten terveys, mielen hyvinvointi, työ, läheiset, toimijuus, kielitaito ja koulutus tulevat osaltaan esiin (THL c)

Maahanmuutossa erityisesti maahanmuutto-, kotoutumis- ja vähemmistöpolitiikalla on tärkeä roolinsa. Tätä tukevat maahanmuuttoon liittyvät lait, kuten:

- kotouttamisen edistämisen laki (2010/1386), jossa kotoutuminen määritetään maahanmuuttajan yksilölliseksi kehitykseksi, jonka tavoitteena on osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen

- Yhdenvertaisuuslaki (2015), jonka tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa.

Maahanmuuttajien määrän on ennustettu kasvavan puolella vuoteen 2030 mennessä. Tämän vuoksi, paitsi politiikalla, myös ennakkoivilla toimilla, joiden avulla pystytään tukemaan uusien kansalaisten kotoutumista, on suuri merkitys sille, ettei maamme tulevaisuudessa jakaudu eri kulttuurien jakamiin alueisiin. Tästä hyvänä esimerkkinä työ- ja elinkeinoministeriön Kasvua ja hyvinvointia maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikalla esitys (2019 b), jossa on luotu pohjaa perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden mahdollisuuksien kehittämiseksi.

Yhtenä keskeisenä kotoutumista määrittävänä tekijänä muuttajan työllistyminen, joka maahanmuuttajanaisten kohdalla on edelleen todettu olevan erittäin heikko hyvästä koulutuksesta ja kielitaidosta riippumatta. Vaikka työllisyys paraneekin pidemmän maassa vietetyn ajan jälkeen, ei se saavuta suomalaistaustaisten naisten työllisyyttä edes 15:n Suomessa asumisvuoden jälkeen. Työllisyyteen vaikuttavat sekä hidas pääsy työvoimapaalveluihin ja pitkiin perhevapaisiin kannustava kotihoidontuki, jonka myötä aikainen perheellistyminen, samoin tarvittavan koulutuksen, työkokemuksen ja kielitaidon puutteet. Lisäksi näihin vaikuttavat myös tarjolla olevien työmahdollisuuksien raskaus ja epäsäännölliset työajat yhdistettynä vähäiseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Edellä mainittujen syiden vuoksi moni maahanmuuttaja valitseekin mielellään kotiäitiyden. Myös korkeakoulutetut joutuvat usein tyytymään koulutusta vastaamattomaan työhön, mikä ei juurikaan kannusta työmarkkinoille palaamiseen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019 a, 28.)

Työmarkkina- aseman heikkous edesauttaa osaltaan maahanmuuttajien halukkuutta työllistyä ja rakentaa sosiaalisia suhteitaan omien etnisten yhteyksiensä kautta. Norbert Wileyn liikkuvuusansassa kyseinen ilmiö kuvataan hyväksi ja turvaa tuottavaksi mahdollisuudeksi heti maahanmuuton jälkeen, kuitenkin koska valtayhteiskunnassa on omaa etnistä yhteisöä laajemmat työmarkkinat sekä parempi mahdollisuus sosiaaliseen nousuun, muuttuu ilmiö pidemmällä aikajaksolla liikkuvuusansaksi. (Forsander, Ekholm, Hautaniemi ym 2001, 68.) Yhteydet oman viiteryhmän ulkopuolelle ovat

siksikin tärkeitä, että ne lisäävät mahdollisuuksia liittyä merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin, joiden avulla voi avautua sekä uusia mahdollisuuksia, myös rohkaisua tarttua niihin. (Isola, Kaartinen, Leeman ym. 2017,45.)

Samoin kuin työelämään pääsyn, myös koulutuksen tärkeys maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi on tiedostettu ja näitä on lähdetty tukemaan erilaisilla hankkeilla. Tästä esimerkkinä ministeriön asettama ohjaustyöryhmä 5.11.2015, jonka tehtävänä oli valmistella ja sovittaa yhteen turvapaikanhakijatilanteesta ja kasvavasta maahanmuutosta aiheutuvat ministeriön ja hallinnonalan lyhyen ja pitkän aikavälin toimenpiteet, jotka pitivät sisällään mm. työpaikoilla tapahtuvan ja työssä kotoutumisen koulutuksen kehittämistä. Edellä mainitun lisäksi myös korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista vastuukorkeakoulutoiminnalla. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.)

Työllä ja työn tekemisellä onkin vahva merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa varsinkin kotoutumista ajatellen. Yhteiskunnallisissa keskusteluissa korostetaan työn ensisijaisuutta yhteiskunnallisen osallisuuden saavuttamiseksi. Työn piiristä löytyvät niin sosiaaliset verkostot kuin ystävyysuhteetkin. Työstä tai ammatista puhutaan myös vapaa-ajalla. Näin ollen työ on yksi itsensä toteuttamisen ja tekemisen tapa tukien osallisuutta. (Jämsén, Pyykkönen 2014, 44.)

Maahanmuutto on siis pitkälinen prosessi ja vaatii niin muuttajalta itseltään, kuin hänen perheeltään ja läheisiltään samoin vastaanottavalta yhteiskunnalta kykyä sopeutua toisiinsa ja rakentaa yhteistä tulevaisuutta monimuotoisuus huomioiden.

3.2 Monikulttuurisuus ja perheet

Käsite perhe on hyvin monitahoinen ja vaikeasti määriteltävä. Pelkästään Suomessa perhekäsitykset ovat muuntuneet suuresti historian saatossa. Vaikka tänä päivänä yleisesti ajatellaan perheen olevan lähinnä ydinperhe, pitää tämä käsitys kuitenkin sisällään useita variaatioita kuten yksinhuoltaja-, samaa sukupuolta olevat- ja lapsettomat perheet. Yleistä suomalaisille perheille on kuitenkin se, että nykyisin perhekoot ovat yhä pienempiä, samoin perheen perustamisen keski-ikä on noussut ja yhä useampi

pari valitsee olla hankkimatta lapsia. Perheiden suhteen määrittelyyn vaikuttaa suuresti se kuka perhettä määrittelee ja mihin tarpeisiin. (Rönkkö, Rytönen 2010, 22.)

Maahanmuuttajaperheiden suhteen oletus on, että perheet ovat suomalaisia perheitä suurempia lapsiluvultaan. Usein perheisiin käsitetään kuuluvaksi myös lähisukulaiset. Tilastojen mukaan Suomessa kuitenkin asuu tällä hetkellä perheitä useista eri kansallisuuksista ja heillä kaikilla on omat perhekäsityksensä. Perhekäsityksiä ei kuitenkaan määritä ainoastaan kansallisuus, vaan myös kansallisuuksien sisällä perhekäsitykset voivat vaihdella suurestikin. Käsitteisiin vaikuttavat maahanmuuttajien taustat kuten lähtömaa, maahantulosityy, äidinkieli, uskonto, koulutus- ja ammatillinen tausta, perheen ikärakenne, perhemuoto ja perheen elämänkaaren vaihe. Perheiden joukossa on myös erikokoisia perheitä, yksinhuoltajaperheitä, uusperheitä sekä kahden kulttuurin liittoja, joissa toinen puolisoista on maahanmuuttaja taustainen ja toinen etnisesti suomalainen. (Alitolppa-Niitamo, Söderling & Fågel 2005, 9.)

Vaikka ystävöimintä ei olekaan varsinaista perhetyötä, siihen osallistuvien äitien kautta tavoitetaan kuitenkin perheet ja osin myös muu suku, joka on reitti muuhun toimintaan. (MLL) Monesti maahanmuuton monivaiheisuuden mukanaan tuomat haasteet asettavat jo itsessään perheet aivan uudenlaisiin tilanteisiin, jolloin kaikki tuttu ja turvallinen jää taakse. Uuden kulttuurin ja toimintatapojen lisäksi myös perheen roolit ja kasvatukselliset säännöt saattavat muuttua perheen lasten kasvun ja lisääntyvien sosiaalisten suhteiden myötä. (Rönkkö, Rytönen 2010.) Myös perheen kulttuuriset arvot saattavat nousta keskusteluun eri kulttuuristen näkemysten kohdassa, jolloin puhutaan akkulturaatiosta jossa, joko toisen tai kummankin kulttuurin alkuperäinen kulttuurimalli kokee muutoksen. Ilmiö merkitsee aktiivista keskustelua siitä, miten vastataan uuden yhteiskunnan vaikutuksiin ja miten säilytetään ja siirretään keskeisimmät arvot sukupolvelta toiselle. (Martikainen, Haikkola 2010,45, 51.)

Perheellä, jossa panostetaan koko perheen toimivan vuorovaikutuksen lisäksi turvallisen ja eheän kasvuympäristön luomiseen on suuri merkitys kotoutumisen edistymisessä. Neuvola, varhaiskasvatus, perusopetus ja oppilashuoltopalvelut ovat lapsiperheiden tärkeimpiä palveluja. Erityisiä paineita kohdistuu kahden kulttuurin keskellä eläviin maahanmuuttajaperheiden lapsiin. Eritahtinen kotoutuminen voi aiheuttaa

kuilun vanhempien ja jälkikasvun välille, kun lapset ja nuoret kiinnittyvät suomalaiseen yhteiskuntaan koulunkäynnin myötä vanhempiaan nopeammin. (Sisäministeriö 2013, 19- 20.)

Yksilön ja perheen identiteettiin vaikuttaa suuresti maassa asuttu aika. Kun kieli alkaa olla hallussa ja yhteiskunnan rakenteista sekä toiminnasta on riittävästi tietoa niin, ettei maahanmuuttotausta vaikuta enää arjenhallintaan. Silloin muuttajat kokevat, ettei maahanmuuttaja määrittely, ei ainakaan koko identiteetin tai kokemusmaailman määrittäjänä sovi enää heihin. Maahanmuuttaja tausta näyttäytyy silloin lähinnä kahden tai useamman kielen käyttönä perheessä, yli valtioiden ulottuvana yhteydenpitoa, etnisenä ruokana sekä tarinoina menneistä ajoista jossain muualla. (Alitolppa-Niitamo ym, 2005.)

Perheen identiteetin kehitys vaikuttaa suuresti perheen dynamiikkaan. Sillä miten maahanmuuttajan identiteetti kehittyy suhteessa lähtö- sekä muuttomaahan, on suuri merkitys sekä yksilön että perheen toiminnassa. Globalisaation kasvun myötä myös transnationaaliset yhteisöt (etninen paikallisuudesta irtautunut kansalliset rajat ylittävä yhteisö) ovat kasvaneet ja lisääntyneet. Muuttajalle nämä yhteisöt tuovat sekä turvaa että vaikuttamisen mahdollisuuksia. Yhteisön avulla myös ylläpidetään kulttuurista, uskonnollista ja sosiaalista yhteisöllisyyttä, jolla on suuri merkitys toisen sukupolven identiteetin rakentumisessa. (Forsander, Ekholm, Hautaniemi ym 2001, 50-51.)

Perheille ryhmän tuki tarkoittaa turvaa erilaisissa koulunkäyntiin ja terveydenhoitoon liittyvissä tilanteissa, joissa yhteensovittaminen suomalaisen järjestelmän kanssa ei suju aina kivuttomasti. Samoin ryhmän tuki ulottuu myös perheensisäisiin valtasuhteisiin ja sukupuolirooleihin, jotka saattavat olla kovien muutospaineiden alla, riippuen muualla yhteiskunnassa vallitsevista ihanteista. (Martikainen 2006, 34.)

Maahanmuuttajaperheet ja heidän tilanteensa ovat siis moninaiset, yhteistä onkin vain yhden tai kummankin vanhemman maahanmuuton- ja kotoutumisen kokemus ja tämän kokemuksen mahdolliset vaikutukset perheen elämään. Tämän vuoksi onkin tärkeää pohtia, mitä vaikutuksia kielen ja kulttuurin muuttumisella ja vähemmistöstatuksella on yksilön ja perheen sen hetkiseen kokemusmaailmaan ja elämänhallintaan, Millainen hallinnan tunne vanhemmilla on esimerkiksi perheen taloudelliseen tilanteeseen ja asumiseen. (Alitolppa-Niitamo ym. 2005.)

3.3 Vapaaehtoistyön mahdollisuudet

Osallisuus ja yhteisöllisyys ovat tärkeä osa ihmisten hyvinvointia. Yhteiskunnalliset muutokset asettavat kuitenkin ihmisille omat haasteensa löytää vaikuttamisen ja osallistumisen mahdollisuuksia niin, että myös omalla toiminnalla olisi merkitystä. Vapaaehtoistoiminta on yksi väylä kohti merkityksellistä osallisuutta. (Lainio & Välimäki 2011,49.)

Vapaaehtoistyötä sekä vapaaehtoistoimintaa voidaan määritellä eri tavoin, yleisesti vapaaehtoistoiminta on palkatonta, eikä sitä myöskään tehdä taloudellista palkkiota vastaan. Työskentely perustuu omaan vapaaseen tahtoon. Sitä tehdään perheen ja ystäväpiirin ulkopuolella ja se on kaikille avointa. Vapaaehtoistyössä on myös tärkeää muistaa, että vapaaehtoiset tekevät työtä tavallisen ihmisen tiedoin ja taidoin. (Valliluoto 2014, 12-13.)

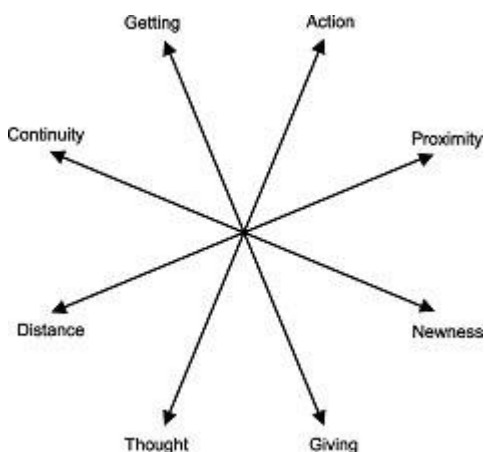
Vaikka vapaaehtoistyöhön ei liity lakisääteisesti työnohjaus, on se kuitenkin kuormittavissa tehtävissä tulkittu velvollisuudeksi (Lainio, Välimäki 2011, 39) Onkin tärkeää muistaa, että myös vapaaehtoistyössä voi kuormittua ja siksi yhteydenpito ja järjestetyt tapaamiset ovat tärkeitä jaksamisen tukemisessa. Samoin vapaaehtoistoimijat kaipaavat haastaviin kohtaamisiin ja hyvinvointiinsa uusia työvälineitä kuten perehdytyskoulutusta, toiminnanohjausta ja tietoa erilaisista kohtaamistilanteista. Vapaaehtoistoiminnan onnistumiseen tarvitaankin organisaatioiden tarjoamia tukirakenteita. Lisäksi on tärkeää kuulla ja osallistaa vapaaehtoisia suunnitteluun ja toteutuksen prosesseihin, jolloin he sitoutuvat toimintaan vahvemmin päästessään osallistumaan oman näköiseensä toimintaan. (Hirvonen, Puolitaival 2018, 43.)

Paitsi että vapaaehtoistyö voi antaa tekijälleen mielekkyyttä arkeen ja lisää sosiaalisia kontakteja, se voi myös toimia ponnahduslautana opintoihin tai työelämään. Maahanmuuttajalle, jolla on oikeus kotoutumistukeen, vapaaehtoistyö voi olla osa kotoutumissuunnitelmaa ja se voidaan silloin laskea osaksi omaehtoista koulutusta, johon voi saada myös kotoutumistukea. (kotouttaminen.fi) Vapaaehtoisena toimiessaan maahanmuuttajat voivat siis parantaa työllistymismahdollisuuksiaan mm. sosiaalisen ver-

kostoitumisen ja kielen oppimisen kautta. Hyviä syitä osallistumiselle on uusien ystävien tapaaminen sekä uusien taitojen oppiminen, näiden lisäksi maan tapojen ja kulttuurin oppiminen. (Hirvonen ym. 2018, 52.)

Vapaaehtoistoimintaa ja -työtä voidaan tehdä monipuolisissa tehtävissä. Sitä voi olla tukea tuottava vapaaehtoistoiminta, osallistava vapaaehtoistoiminta, tuettu vapaaehtoistoiminta, vertaistoiminta, palvelutoiminta, talkoo-, keräys- ja tapahtumatoiminta sekä järjestötoiminta ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. (Lainio, Välimäki 2011,11.) Uusina vapaaehtoistyön trendeinä nähdään lyhytaikainen vapaaehtoisuus, yritysten vapaaehtoistoimintaprojektit, virtuaalivapaaehtoisuus ja ylikansallinen vapaaehtoisuus (Hakkarainen, Konttinen. 2008, 34).

Anne Birgitta Yeungin mukaan vapaaehtoistyön motiiveiksi voidaan nähdä sekä auttamisenhalu että tarve sosiaalisten suhteiden lisäämiseen, samoin halu kokeilla jotain uutta, jolloin vapaaehtoinen voi toteuttaa omia halujaan, tarpeitaan ja toiveitaan auttaessaan muita, lisäksi oppia uutta (Lainio ym. 2011, 19). Tätä voidaan kuvata Yeungin (2004) mukaan parhaiten 8 sakaraiseen vapaaehtoistyön timantin avulla, jossa vapaaehtoisuus voi suuntautua itsestä ulospäin (toimintaan, kontakteihin, uusiin asioihin, antamiseen) kuten myös kohti itseä ja sisäisempiä teemoja (pohdintaa, etäisyyttä, tuttu- jen teemojen jatkuvuutta, saamista) (Yeung 2004).

Enenevässä määrin myös monikulttuurisuuteen liittyvät asiat, kuten rasismi ja maahanmuutto motivoivat ihmisiä mukaan vapaaehtoistoimintaan. Kun muuttajan oma elämäntilanne on selkiytynyt, halutaan mukaan edunvalvontaan ja epäkohtien viemiseen eteenpäin päättäjille. (Hakkarainen, Konttinen 2008, 31.)

4 OSALLISUUS JA ESTEETTÖMYYS

4.1 Osallisuuden käsitteitä

Mitä osallisuus on? Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperissa (2017,3) osallisuutta pohditaan seuraavasti: osallisuus on liittymistä, suhteissa olemista, kuulumista, yhteisyyttä, myös yhteensopivuutta, mukaan ottamista ja osallistumista. Se on myös kaiken edellä mainitun järjestämistä ja johtamista. Osallisuus on siis vaikuttamista oman elämänsä kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin, palveluihin ja joihinkin yhteisiin asioihin.

Opinnäytetyöni pohjautuu MLL:n Tampereen osaston ystävätoimintaan osallistuvien naisten osallisuuden kokemuksille heidän omassa elämässään, yhteisessä hyvässä sekä yhteiskunnallisessa merkityksessä. Jaottelu perustuu THL:n osallisuuden palasiin, joita ovat 1. osallisuus omassa elämässä, jossa Ihminen saa elää omannäköistä elämää sekä voi määritellä, mihin toimintaan ja palveluun hän osallistuu. 2. Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa, joissa Ihminen voi vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin samoin ihmisten vaikuttamismahdollisuuksia tuetaan. Sekä 3. osallisuus yhteisestä hyvästä, jossa luodaan olosuhteita, joissa ihmiset voivat osallistua yhteisen hyvän tuottamiseen ja pääsevät myös nauttimaan yhteisestä hyvästä. Tämä edesauttaa sitä, että ihmiset saavat arvostusta, kiitosta ja yhteyksiä muihin ihmisiin. Toiminta, jossa yhteiskuntaryhmät kohtaavat, edistää hyviä väestösuhteita. (THL b/osallisuuden edistäminen.)

Osallisuus on kiinnittymistä johonkin: yhteisöihin, ympäristöön ja yhteiskuntaan. Siinä on myös kyse niin yhteenkuuluvuuden tunteen syntymisestä kuin myös turvallisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta. Osallisuuden kokemukseen vaikuttavat yhteiskunnan rakenteiden lisäksi niin yksilön omat voimavarat, kuin elintason, kuulumisen ja itsensä toteuttamisen ulottuvuudetkin. Kuitenkin jokaisen yksilön kokemus osallisuudesta voi olla erilainen riippuen siitä, mihin kokonaisuuteen tai kenen toisen osallisuuteen osallisuuden suhteuttaa. Merkitystä on myös sillä, kuka osallisuutta määrittelee ja miten. Määritellessämme osallisuutta tai osattomuutta, on tärkeää pohtia sitä, millaisia vaatimuksia tai odotuksia itse asetamme osallisuudelle. (Jämsén, Pyykkönen 2014, 49.)

Osallisuuden osa-alueita ovat 1) tieto-osallisuus: oikeus saada tietoa eri palveluista ja omasta palveluprosessistaan esteettömästi, 2) toimintaosallisuus: esimerkiksi oma toiminta elinympäristössä, 3) suunnitteluosallisuus: oikeus saada tietoa valmisteilla olevista ajankohtaisista hankkeista sekä mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa suunnitteluprosesseihin ja 4) päätöksenteko-osallisuus: palveluiden käyttäjien päätösvalta esimerkiksi palveluiden tuottamisessa. (Rouvinen- Wilenius, Koskinen- Ollongvist 2011, 51-52.)

Osallisuuden kokemusten vahvistaminen eri yhteisöissä ja toiminnoissa, kuten myös MLL:n toiminnassa on keskeisellä sijalla osallistujien sitoutumista ajatellen. Terveyden- ja hyvinvointilaitoksen (THL a/ edistääkö toiminta osallisuutta) osallisuuden edistämisen periaatteiden mukaan ihmisten täytyy voida osallistua toimintaan omaehtoisesti. Osallistujien kanssa paitsi etsitään yksilöllisiä ratkaisuja, heidät myös kohdataan kunnioittaen ja kategorisoimatta mahdollistaen samalla arvostus, kiitos ja yhteydet muihin ihmisiin. Tärkeää on siis eri yhteiskuntaryhmien kohtaaminen, samoin yksin jääneiden ja omiin oloihinsa päätyneiden löytäminen ja mukaan saaminen. Osallistuessaan ihminen pääsee osaksi itselleen tärkeää yhteisöä, jonka kautta pääsee nauttimaan yhteisestä hyvästä ja voi osallistua sen tuottamiseen ja jakamiseen tasavertaisena muiden kanssa. Tärkeää on paitsi toiminnan ja palvelun kehittäminen yhdessä myös osallisuutta edistävien keinojen juurruttaminen osaksi jatkuvaa toimintaa.

4.2 Psykkisen ja sosiaalisen esteettömyyden käsitteitä

Opinnäytetyöni keskiössä olevaan osallisuuden käsitteistöön liittyy oleellisesti myös esteettömyys, jossa ystävä- ja perhetyöhön osallistuvien maahanmuuttajanaisten osallisuuden vahvistamista ajatellen korostuu nimenomaan psyykkisen ja sosiaalisen esteettömyyden käsitteet. Näiden lisäksi on vielä fyysinen esteettömyys, jonka kuitenkin rajasin työni ulkopuolelle.

Esteettömyydellä tarkoitetaan yleisesti ympäristön suunnittelua ja palveluiden tuottamista niin, etteivät ihmisen ikä, sukupuoli, terveydentila tai sosiaalinen, psyykkinen

ja/tai fyysinen toimintakyky ole esteenä ympäristössä toimimiselle ja palveluiden käyttämiselle. Yksilön toimintaympäristö on esteetön silloin, kun hän pystyy toimimaan siinä ilman, että hänen oma toimintakykynsä vaikuttaa toimintamahdollisuuksiin. Esteettömyys on tilanne, jossa kaikilla on yhdenvertaisesti mahdollisuus osallistua riippumatta yksilöiden erilaisista ominaisuuksista. (Jämsén, Pyykkönen 2014, 40.)

Psyykkisellä esteettömyydellä taas tarkoitetaan käyttäjän itsenäiseen suoriutumiseen riittävää henkistä kykyä, jossa painottuu pitkälle se, miten maahanmuuttajan identiteetti kehittyy maahanmuuton yhteydessä (mt, 2014, 40). Maahanmuuttajan identiteettiä voidaan Hallin (2019, 98–99) mukaan kuvata hybridiseksi identiteetiksi, jossa maahanmuuttajat ovat useiden eri historioiden ja kulttuurien tuotteita samalla kuuluu moniin eri ”koteihin”. Heidän on opittava asuttamaan ainakin kahta eri identiteettiä sekä puhumaan ainakin kahta eri kulttuurista kieltä samoin kääntämään ja neuvottelemaan niiden välillä.

Sosiaalisella esteettömyydellä puolestaan tarkoitetaan eri sosiaaliryhmiin kuuluvien henkilöiden yhtäläisiä mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa. Tähän liittyy oleellisesti se, kuinka maahanmuuttajat ja kantaväestö pystyvät integroitumaan eri yhteisöihin. (Jämsén, ym. 2014, 40.)

Maahanmuuttoon liittyy kuitenkin oleellisesti epävarmuus tulevaisuudesta ja omista vaikuttamisen mahdollisuuksista niin maahanmuuttajien, kuin myös kantaväestön kohdalla. Epävarmuuden tunteet luovat luonteikkaan pohjan tilanteelle, jossa uusi ja ei niin tunnettu ilmiö koetaan uhkaavaksi. Tämä epävarmuus johtaa osallisuuden esteisiin kuten syrjintään, jolla oikeusministeriön julkaisemassa - Syrjintä Suomessa Policy Brief 2 sarjassa (2019) tarkoitetaan henkilön tai ryhmän eriarvoista kohtelua tai erilaiseen asemaan laittamista ilman hyväksyttävää syytä. Syrjintä voi olla myös moniperusteista, jolloin syrjinnällä tarkoitetaan syrjinnän kohteeksi joutumista kahden tai useamman eri ominaisuuden, eli niin kutsutun syrjintäperusteen perusteella. Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaan kiellettyjä syrjintäperusteita ovat ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen tai muu henkilöön liittyvä syy. (Oikeusministeriö 2019, 3-4.)

Sisäministeriön (2013, 9) maahanmuuton tulvaisuus 2020 strategista annetussa periaatepäätöksessä todetaan Suomen olevan maahanmuuttomaana yhä nuori. Samaisessa strategiassa todetaan suomalaisten maahanmuuttoon ja sen myötä kansalliseen kulttuuriin liittämien mielikuvien olevan ovat varsin kielteiset. Kaikkeen maahanmuuttoon ei kuitenkaan ole nähty suhtauduttavan yhtä varautuneesti. Perinteisesti työperusteiseen maahanmuuttoon on suhtauduttu myönteisimmin, myös henkilön sukupuolen, iän, koulutuksen ja asuinpaikan on nähty vaikuttavan siihen, miten hän suhtautuu maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin.

Syrjintää on sekä välitön että välillinen syrjintä, joiden lisäksi myös rakenteellinen syrjintä, johon voidaan liittää myös esteellisyys. Yksi syrjintään liittyvistä käsitteistä on rasismi, joka liitetään maahanmuuttoon ja jolla tarkoitetaan ideologisia käsityksiä geneettisesti määräytyvistä roduista, joista toisia pidetään alempiarvoisina kuin toisia. (Martikainen, Saukkonen, Säävälä 2013, 251.) Rasismin tai syrjinnän kohteiksi voi joutua paitsi henkilökohtaisissa kontakteissa myös yhteiskunnallisella tasolla (Pitkänen 2006, 74).

4.3 Osallisuus ja osattomuus maahanmuutossa

Osallisuuden lähtökohdaksi voidaan määritellä se, että ihminen on kiinni yhdessä tai useammassa kokonaisuudessa tai suhteessa, jossa erilaiset arvostukset ja arvot muotoutuvat ja joissa hyvinvointia tuotetaan ja jaetaan. Tällaisiksi kokonaisuuksiksi ja suhteiksi voidaan lukea esimerkiksi työmarkkinat, hyvinvointivaltio ja yhteisiin kiinnostuksiin perustuvat paikalliset, virtuaaliset tai diasporiset yhteisöt. Toisaalta myös toimijuuden rajoituksia, esteitä, mahdollisuuksia, vaihtelua ja muutoksia voidaan eritellä edellä mainituissa suhteissa ja kokonaisuuksissa. (Isola, Kaartinen, Leemann ym. 2017, 10.)

Keskustelut käyvät kiivaina ja vaikka Suomi luokitellaan jo tänä päivänä monikulttuuriseksi maaksi, käytännön tasolla monikulttuurisuus hakee silti vielä uomiaan. Vanhempainliiton monikulttuurisuuden asiantuntijan Melody Karvosen mukaan: ”Hyvin toimivassa, onnellisessa ja hyvin voivassa monikulttuurisessa yhteiskunnassa ihmisillä

on yhteiselo. Tällä hetkellä sekä rakenteissa että meidän asenteissamme on enemmänkin rinnakkaiseloa. Jokainen on omissa oloissaan, omissa ympyröissään, mutta ei ole aitoa yhteistyötä. Aito yhteiselo edellyttää meiltä sekä luopumista, että uuden oppimista. (Vanhempainliitto/Rinnakkaiselosta yhteiseloon.)

Osallisuutta ja osattomuutta voidaan mitata myös yhteiskunnallisella osallistumisella. Maahanmuuttajien, varsinkin maahanmuuttajanaisten yhteiskunnallisen osallisuuden on todettu tutkimuksessa olevan varsin vähäistä. Suomessa onkin haasteena, kuinka poliittinen järjestelmä kykenee jatkossa huomiomaan yhteiskunnan lisääntyvät moninaisuuden haasteet ja missä määrin yhteiskunta kykenee mahdollistamaan osallisuuden erilaisista lähtökohdista tuleville jäsenilleen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019,9.)

Osattomuudella on monenlaisia seurauksia, sen on todettu johtavan paitsi sosiaalisen kanssakäynnin supistumiseen, myös eriarvoisuuteen taloudellisessa suhteessa, jonka kautta kasvaviin terveyseroihin. Silloin kun kyseessä on perhe, on vaarana, että osattomuus periytyy ylisukupolvisesti. Pahimmillaan osattomuus voi johtaa myös radikalisoitumiseen, jonka taustalla katsotaan useimmiten olevan trauman tai traumaattisen kokemuksen, jonka seurauksena ihminen menettää perusluottamuksensa muihin ihmisiin. Epäluottamuksen, pelon sekä ulkopuolisuuden kokemusten taas on todettu etäännyttävän ihmisiä radikalisoitumisen alakulttuureihin. (Kantola 2020.) Sosiaalisten suhteiden onkin todettu olevan keskeinen osa ihmisen hyvinvointia ja mielenterveyttä, jolloin ihmisellä on luontainen tarve liittyä muihin ja tuntea kuuluvansa joukkoon. Yksinäisyys taas altistaa muun muassa mielialaoireille, jotka pitkittyessään alkavat heikentää itsetuntoa ja vaikeuttaa uusien ihmissuhteiden luomista. (YTHS.)

Osattomuutta ja osallisuutta arvioitaessa tulisi kuitenkin muistaa, että jokaisella yksilöllä on oikeus olla myös huolenpidon kohteena ilman odotuksia silloin, kun hänellä ei ole muuhun voimavaroja ja silti olla yhteiskunnan ja yhteisönsä jäsen. Koska yhteiskunnassamme tulee aina olemaan yksilöitä, jotka eivät halua osallistua tai olla osallisenä yhteisöissä tai yhteiskunnassamme, on tärkeää tunnistaa, onko valinta osattomuudesta tehty tiedostetusti vai onko osattomuus tilanne, johon yksilö on ajautunut. (Jämsén, Pyykkönen 2014, 48.)

Työni keskiössä olevien maahanmuuttajanaisten asemaan yhteiskunnassamme vaikuttaakin siis yhteiskunnan asenteiden lisäksi, myös heidän oma motivaationsa, jonka

rakentumiseen tarvitaan heidän oman kyvykkyytensä lisäksi, myös ympäristön tarjoamia tilaisuuksia (Salmela-Aro, Nurmi 2017, 204). Läheisimmät ympäristömme kuten perhe vaikuttavat suoraan yksilön hyvinvointiin, motivaatioon ja suoritukseen, kun taas yhteiskunta ja kulttuuri vaikuttavat yksilön ajatteluun ja tavoitteiden asetteluun. Itsemääräämisteoriassa ympäristöt vaihtelevat sen mukaan, miten ne tukevat ihmisten itseohjautuvuutta, kontrollia, ajattelua ja tunteita. Ihmisten henkiselle kasvulle ja hyvinvoinnille onkin oleellista se, kuinka hyvin psykologiset perustarpeet, jotka ovat: tarve autonomiaan, sekä pystyvyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteet, tyydyttyvät hänen sosiaalisissa ympäristöissään. (mt 2017, 59.)

Työ- ja elinkeinoministeriön kasvua ja hyvinvointia maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikalla esityksessä (2019 b, 51) todetaankin että väestösuhteiden edistämällä, joihin kuuluu asenteet, turvallisuus, vuorovaikutus ja osallistuminen, voidaan vähentää jännitteitä ja lisätä osallisuutta monimuotoisessa yhteiskunnassa. Väestösuhteiden edistämisen lisäksi, alueellisen eriytymisen vähentämällä sekä vanhempien työsaanti ja koulutusmahdollisuuksien lisäämisellä, tuetaan vanhempien lisäksi myös lapsia, joiden kohdalla myös asumisalueen on todettu tutkimusten mukaan vaikuttavan heidän tulevaisuuden valintoihinsa. (mt 2019 b,15-17.)

Kielitaito on yksi tärkeä osa kotoutumisen osa-alueista, tämä korostuu varsinkin maahanmuuttajaäitien kohdalla, jotka helposti jäävät kotiin lasten kanssa., Jämsénin & Pyykkösen (2014,41) mukaan kielellä on iso rooli kuulumisen tunteen syntymisessä. Yksilön on vaikea päästä mukaan yhteisöihin tai yhteiskunnan toimintaan, jos yhteinen kieli puuttuu. Julkaisussa: kielitaito- avain moneen lukkoon, todetaan kielitaidolla olevan suuri merkitys niin ihmisen identiteetille kuin yleensäkin elämässä selviytymiselle. Ihmisen asema on voinut kotimaassaan olla hyvinkin korkea, kuitenkin uudessa maassa ilmankielitaitoa ja verkostoja hänestä tulee helposti ”ei-kukaan”, jolla on rajoitetut mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä. (Eskola, Mäenpää, Wallin 2017, 180.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyöni perusta rakentuu aiemmissa luvuissa käsittelemääni teoriaan sekä sen keskeisiin käsitteisiin. Kuitenkin työhöni kuuluu olennaisena osana, myös tutkimuksen toteuttamisen tekninen puoli, johon sisältyy sekä tutkimusstrategian valinta että tutkimuksen toteutus tutkimusaineiston keräämisen osalta. Seuraavassa luvussa avaan valitsemiani menetelmiä ja työni käytännön toteutusta.

5.1 Tutkimusstrategian valinta

Tutkimusstrategialla ohjataan tutkimuksen menetelmien valintaa ja käyttöä sekä teoreettisella että käytännöllisellä tasolla. Sillä tarkoitetaan niitä periaatteellisia valintoja, joilla tutkimus on tarkoitus toteuttaa. Strategioiden ytimessä on jako teoreettiseen ja empiiriseen tutkimukseen. Teoreettisessa tutkimuksessa hahmotetaan käsitteellisiä malleja, selityksiä ja rakenteita aiemman tutkimuskirjallisuuden pohjalta, kun taas empiirisessä tutkimuksessa, joka vastaa myös oman työni strategiaa, tutkimus perustuu juuri tutkittavan kohteen havainnoinnille (Koppa 2015 a/tutkimusstrategiat) Omassa työssäni tutkittavan kohteen havainnointi tapahtui suorassa kontaktissa tutkittavien kanssa heidän haastattelujensa yhteydessä. Tällöin tuotettu tieto nousi paitsi omista havainnoistani haastattelutilanteessa sekä tutkimusaineistosta tekemistäni päätelmistä, myös haastateltavien omista kokemuksista

Tutkimus etenee strategian valinnasta menetelmän valintaan, jossa tulee ensin päättää menetelmän suuntaus. Suuntauksia ovat määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus, laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, sekä näiden lisäksi monimenetelmäisyys. Päädyin työssäni laadulliseen tutkimukseen, jossa yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisista dokumenteista koottu tieto. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 62.)

Tieteellisessä tutkimuksessa, kuten myös opinnäytetyössäni menetelmät määräytyvät tutkimuskysymyksen mukaan, joka omassa työssäni vastaa kysymyksiin.

- miten MLL:n monikulttuuriseen ystävä- ja perhetyöhön osallistuminen tukee palvelussa olevien maahanmuuttaja naisten osallisuuden kokemuksia heidän omassa elämässään, vaikuttamisen prosesseissa ja yhteisessä hyvässä.
- Miten toiminnassa mukana olevat vapaaehtoistyöntekijät kokevat maahanmuuttajanaisten osallisuuden kokemuksen eri osallisuuden osa-alueilla, heidän palveluun osallistumisensa myötä.
- Kokevatko vapaaehtoistyöntekijät ja maahanmuuttajanaiset pystyvänsä vaikuttamaan monikulttuurisen ystävä- ja perhetyön toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin.

Kysymykset perustuvat osallisuuden osa-alueisiin, jotka taas perustuvat sosiaali-, käyttäytymis- ja terveystieteelliseen tutkimukseen (THL b/osallisuuden osa-alueet).

Päädyin työssäni laadulliseen tutkimukseen, joka on luonteeltaan subjektiivista, induktiivista, osallistuvaa ja ymmärtämiseen pyrkivää. Jolloin se toimi hyvin työssäni, jossa hain vastausta maahanmuuttajanaisten osallisuuden ja esteettömyyden kokemuksiin. Vaikka kvantitatiivinen, numeraalinen tutkimusmenetelmä, joka on usein tarkoin strukturoitu ja tilastotieteeseen pohjautuva tutkimusmenetelmä, (Koppa 2015 b/ määrällinen tutkimus) ei sopinut juuri omaan opinnäytetyöni tarkoituksiin, ei se ole kuitenkaan yleisesti ottaen poissuljettu tämän tyylisissä töissä.

Haastattelu on aineistonhankintamenetelmä, jossa tutkija osallistuu vuorovaikutteisesti aineiston tuottamiseen. Haastattelutapoja voidaan tyypitellä sen mukaan, mikä on tutkijan rooli vuorovaikutustilanteessa. Erilaisia haastattelutyyppejä voidaan luokitella esimerkiksi haastattelijan ja haastateltavan vuorovaikutus asteen mukaan. Haastattelu voi olla esimerkiksi: strukturoimaton eli avoin haastattelu, puolistrukturoitu haastattelu tai strukturoitu eli lomakehaastattelu. (Oppariapu.)

Omassa työssäni päädyin avoimeen haastatteluun. Avoimessa, eli strukturoimattomassa haastattelussa käytetään avoimia kysymyksiä. Haastattelijan tehtävänä on esittää haastateltavalle syventäviä lisäkysymyksiä, joiden avulla haastattelu etenee. Avoimessa haastattelussa aiheen määrittely on väljää ja haastattelu itsessään keskustelunomaista. Haastattelu etenee haastateltavan ehdoilla, eikä niinkään haastattelijan johtamana. (Oppariapu.) Omassa työssäni tämä merkitsi haastattelupohjana käytettyjen kysymysten väljää tulkintaa. Annoin haastateltavalle/ haastateltaville vapauden

kertoa kokemuksistaan ja tuntemuksistaan varsin vapaasti, täsmentäen välillä keskustelua haastattelupohjassa esiintyvillä kysymyksillä.

Yksilöhaastattelujen lisäksi toteutin osan haastatteluista parihaastatteluna. Parihaastattelut voidaan lukea kuuluvaksi ryhmähaastatteluihin, joihin osallistujat on yleensä valittu tarkasti. Omassa työssäni toteutin parihaastattelut ystäväparien kesken, heidän omasta toiveestaan.

5.2 Haastattelujen toteutus

Päädyin avoimeen haastatteluun koska silloin haastateltavalla on mahdollisuus paremmin tuoda esiin omia ajatuksiaan. Avoimeksi haastattelun teki se, että vaikka haastattelujen pohjana toimi tietyt kysymykset, näitä seurattiin hyvin väljästi. Haastattelut poikkesivat toisistaan sen mukaan, oliko haastateltavana maahanmuuttaja, jonka haastattelu perustui omakohtaisiin kokemuksiin ja tuntemuksiin, vai vapaaehtoinen, jonka kokemus välittyi ystävän kautta. Merkitystä oli myös sillä, oliko kyseessä yksilö- vai parihaastattelu. Maahanmuuttajan yksilöhaastattelussa omakohtaiset tuntemukset nousivat vahvemmin esiin kuin parihaastattelussa, jossa vastavuoroisuus ystävän kanssa laajensi haastattelun aihetta molempien haastateltavien näkökulmien mukaiseksi. Näin ollen kaikissa haastatteluissa, haastateltavien omat näkökannat aiheeseen vaikuttivat oleellisesti tuloksiin.

Haastattelukutsut toimitettiin MLL:n Tampereen osaston ystävä- ja perhetoiminnan sähköisen kirjeen mukana, toiminnan koordinaattorin avustuksella. Haastattelusta kiinnostuneet olivat yhteydessä joko suoraan minuun tai ystävätoiminnan koordinaattoriin, joka välitti hänelle saapuneet sähköpostit edelleen minulle. Listan ylläpito ja yhteydenotot jäivät siis minulle itselleni, jonka vuoksi olen myös ainoa, joka tietää haastateltavien henkilöllisyyden. Haastateltaville on tähdennetty, että henkilöllisyys ei tule missään vaiheessa esiin ja haastattelut hävitetään asianmukaisesti työn valmistuttua. Haastateltavat sekä muutkin toimintaan osallistuvat naiset tulevat saamaan linkin valmiiseen työhön MLL:n Tampereen osaston ystävä- ja perhetyön koordinaattorien toimesta.

Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja tähän pyydettiin lupa jokaisen haastattelun alussa. Vaikka kyseessä oli maahanmuuttajanaiset, niin haastattelut käytiin Suomen kielellä. Ainoastaan sähköpostiviestinnässä käytin osittain Suomen kielen lisäksi Englantia, haastateltavan toiveesta. Osassa haastatteluja taas korostui selkokieli, haastateltavan kielitaidon vähäisyyden vuoksi, jolloin ko. haastattelussa ystävän tuki oli tärkeä.

Haastatteluihin osallistui lopulta seitsemän haastateltavaa, joista yksilöhaastatteluja oli kolme. Näistä kolmesta haastateltavista yksi oli maahanmuuttaja ja kaksi vapaaehtoistyöntekijöitä, näiden lisäksi oli kaksi parihaastattelua ystäväparien kesken. Alun alkaen haastatteluun ilmoittautui kolmetoista haastateltavaa, joista valitsin kahdeksan. Ensimmäisenä valintakriteerinä pidin maahanmuuttaja taustaa, koska heitä ilmoittautui selvästi vähemmän, yhteensä neljä. Näistä neljästä, kaksi oli tulossa haastatteluun ystävän kanssa. Yhden haastateltavan kohdalla sovittu haastattelu kuitenkin peruuntui kotimaahan suunnatun matkan vuoksi.

Vapaaehtoistyöntekijöiden kohdalla pyrin valitsemaan ne, joiden sähköpostiviesteistä sai kuvan pitkällisestä kokemuksesta. Koska haastateltavien määrä oli varsin pieni, kuten laadullisessa tutkimuksessa yleensäkin. Tuomen ja Sarajärven (2018, 74) mukaan laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta.

Haastateltavien maahanmuuttajanaisten taustat erosivat suuresti toisistaan niin lähtömaan kuin koulutuksenkin suhteen. Yksi haastateltavista maahanmuuttajaäideistä oli lähtöisin Euroopasta, neljä muuta haastatteluihin, joko suoraan tai välillisesti ystävän kautta osallistunutta maahanmuuttajaäitiä olivat kotoisin joko Aasiasta tai Lähi-idästä. Kaikki osallistujat olivat asuneet Suomessa jo useita vuosia, yksi heistä oli haastatteluhetkellä palkkatöissä, yksi työskenteli valitsemallaan alalla työllisyystuella ja muut olivat opiskelemassa tai sinne pyrkimässä. Kaikkia naisia yhdisti siis aktiivisuus ja pyrkimys työelämään. Samoin kaikkia haastateltavia yhdisti myös perheellisyys, jolloin myös maahantulon syyt olivat pääosin perhesyyt, yhdellä haastateltavista oli pakolaistausta.

Koin saaneeni haastatteluista hyvin materiaalia työtäni varten, silti vaikutti minulla olekaan aiempaa kokemusta juuri tämän tyyppisistä haastatteluista. Tähän auttoi haastateltavien avoimuus ja asiantuntijuus aiheesta. Hieman minua jäi vaivaamaan

osassa haastatteluja tarkennusten vähäisyys siinä vaiheessa, kun materiaalipohja ei ollut vielä hahmottunut. Tämä ei kuitenkaan lopulta vaikuttanut lopputulokseen.

Haastattelujen aineistoa kertyi yhteensä 3,5 h, tekstinä tämä tarkoitti 28 A4:sta.

5.3 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Luotettavuuden arviointi on keskeinen osa tutkimusta. Tutkimuksen luotettavuutta, eli uskottavuutta ja vakuuttavuutta, voidaan parantaa kriittisellä ja arvioivalla työasenteella. Laadullisessa tutkimuksessa arvioinnin katsotaan olevan kokonaisvaltaista kriittistä tarkastelua. Tutkimuksen arviointiin liittyy oleellisena osana myös reflektion käsite, jolla tarkoitetaan oman toiminnan kriittistä analysoimista. Reflektiota tulisi tehdä koko ajan, ei vaan projektin päätteeksi. Tämän vuoksi tutkimuksen lähtökohtien, etenemisen ja lopputuloksen arvioimista ei tule, eikä voi tieteellisessä tutkimuksessa ohittaa. (KvaliMOTV a.)

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta, käsitellään yleensä validiteetin ja reliabiliteetin käsittein. Tuomen ja Sarajärven (2018,119) mukaan reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten siirrettävyyttä. Omassa työssäni, haastattelujen tulokset vahvistavat pitkälti jo aiheesta tiedettyä ja tämän vuoksi näkisin tulosten siirrettävyyden ulkopuoliseen kontekstiin olevan mahdollista, minkä vuoksi myös reliabiliteetin voidaan nähdä toteutuvan tutkimuksessani.

Validiteetilla taas tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa on tutkittu sitä mitä on luvattu (mt 2018, 119). Omassa opinnäytetyössäni tutkin MLL:n ystävä- ja perhetyön toimintaan osallistuvien maahanmuuttajanaisten osallisuuden ja esteettömyyden kokemuksia osallisuuden eri osa-alueilla (THL b/ osallisuuden osa-alueet) palveluun osallistumisen myötä. Hyödynsin kyseisiä osallisuuden osa-alueita pitkin koko työskentelyprosessia, tutkimuksen toteuttamisesta tuloksiin asti. Tätä kautta varmistin, että pysyin suunnittelemassani tutkimusaiheessa.

Käsitykset reliabiliteetin ja validiteetin sopivuudesta laadullisen tutkimuksen arvioinnissa vaihtelevat (KvaliMOTV b). Toikon ja Rantasen (2009,121) mukaan reliabiliteetin ja validiteetin käsitteitä käytetään yleisemmin määrällisessä kuin laadullisessa tutkimuksessa. Laadullisessa tutkimusorientaatioissa käytetään sen sijaan vakuuttavuuden käsitettä, jolloin kysymys kohdistuu enemmänkin tutkimusmenetelmiin, tutkimusprosessiin ja tutkimustuloksiin.

Tutkimuksen arvioinnissa myös objektiivisuus on keskeisessä asemassa. Tarkasteltaessa objektiivisuuden ongelmaa, laadullisessa tutkimuksessa on syytä erottaa toisistaan havaintojen luotettavuus ja niiden puolueettomuus. Puolueettomuuteen vaikuttaa se, pyrkiikö tutkija ymmärtämään ja kuulemaan tiedonantajia itsenään, vai vaikuttaako haastattelijan omat ennakkoluulot, ikä sukupuoli ym. haastattelun materiaalin tulkintaan. (Tuomi, Sarajärvi 2018,119.)

Omassa työssäni haastattelut nauhoitettiin ja purettiin sana sanalta, kokoaminen tapahtui peilaamalla puhtaaksikirjoitettua tekstiä osallisuuden osa-alueisiin, joka siten määrittä valitun materiaalin. Itse haastatteluissa käytin avointa haastattelumenetelmää, joka mahdollisti kysymysten harkinnanvaraisen käytön. Vaikka pyrin saamaan haastateltavilta vastaukset kaikkiin haastattelupohjana oleviin kysymyksiin, haastattelun avoimen luonteen vuoksi on aina olemassa riski, että itse haastattelussa käydyt keskustelut painottuivat osittain oman mielenkiinnon mukaan, ohjaten näin haastateltavia heidän vastauksissaan. Samoin vastausten tulkinnoissa, kun puhutaan keskusteluluoteisesta haastattelusta, on aina riski ymmärtää väärin haastateltavan tarkoitus. Tämän vuoksi pyrin varmistamaan haastatteluissa, että ymmärsin asian varmasti oikein, kysymällä samaa asiaa eri tavoin. Omassa työssäni näkisin tulosten luotettavuuden täyttyvän siltä osin, että ne ovat hyvin verrattavissa muiden vastaavien tutkimusten tuloksiin, vahvistaen niissä olevaa tietoa.

Haastateltavien määrän ollessa laadullisen tutkimuksen mukaisesti pieni, ei voi puhua tulosten vaikuttavuudesta vaan enemmänkin luotettavuudesta. Omassa työssäni haastatteluun osallistui yhteensä seitsemän haastateltavaa, joista maahanmuuttajanaisia oli yhteensä kolme- ja vapaaehtoistyöntekijöitä neljä henkilöä. Haastattelut erosivat toistaan sekä haastateltavien erilaisten taustojen vuoksi myös siksi, että kyseessä oli sekä yksilö- että parihaastattelut, jotka luonnollisestikin poikkesivat toisistaan. Työni luotettavuutta arvioidessa, näkisin haastatteluihin osallistuneiden erilaiset taustat kuitenkin enemmän luotettavuutta lisäävänsä, kuin sitä vähentävänä. Esimerkiksi ystävä- ja perhetyön toimintaan osallistuville naisille, ystävyystoiminnan merkitys näyttäytyi tuloksissa hyvin myönteisenä taustojen erilaisuudesta huolimatta, vahvistaen näin käsityksiä toiminnan merkityksellisyydestä. Toisaalta erilaiset taustat antoivat myös vertailtavuutta niissä kysymyksissä, joissa haettiin osallisuuden kokemuksia vaikuttamiseen ja itselle tärkeiden asioiden tavoitteluun, jolloin eroavaisuudet vastauksissa toivat myös toiminnan vahvuudet ja mahdolliset kehittämiskohteet paremmin esiin.

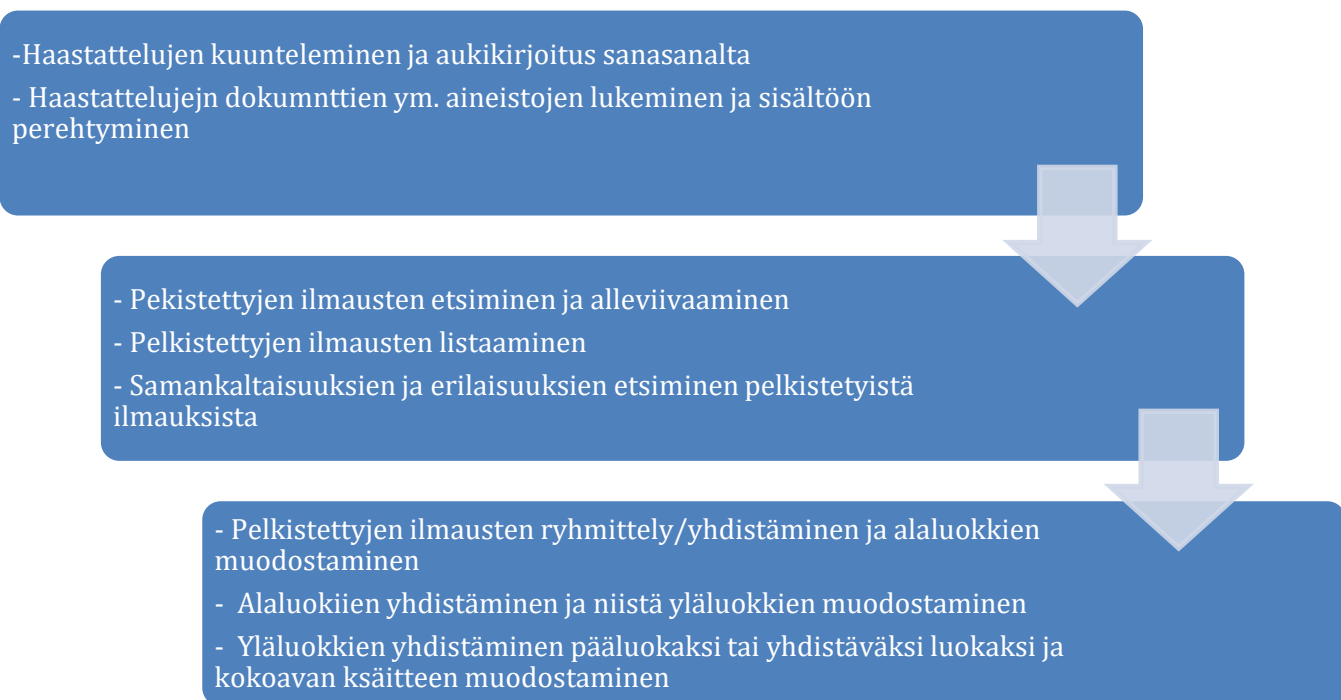
6 AINEISTON PURKU JA ANALYYSI

6.1 Aineiston analyysimenetelmä

Analyysimenetelmänä työssäni toimi aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Tuomen ja Sarajärven (2018, 90) mukaan, tutkittava aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoituksena on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysissa taas pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota.

Sisällön analyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä (mt 2018, 78).

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin kuvaus Tuomen ja Sarajärven (2018, 91-92) mukaan:

Laadullisen analyysin pullonkauloiksi muodostuu usein tutkimuksen aineistosta löytyneet kiinnostavat asiat, joita ei ole osannut etukäteen ajatella. Jolloin on valittava jokin tarkkaan rajattu kapea ilmiö ja siitä on kerrottava kaikki mitä irti saa. (Tuomi,

Sarajärvi 2018, 79.) Omassa työssäni tämä tuotti haasteita haastatteluista saadun laajan materiaalin suhteen ja tätä kautta tulosten tulkinnan suhteen. Kuitenkin selkeä raja osallisuuden osa-alueisiin selkeytti tutkittavaa aluetta.

6.2 Analyysin toteutus

Aloitin työni litteroimalla eli puhtaaksikirjoittamalla aineiston, jolloin purin haastatteluissa syntyneen aineiston sana sanalta. Haastattelut tallensin nauhoittamalla. Purku onnistui hyvin, teknisiä ongelmia ei esiintynyt, samoin haastattelujen äänentoisto oli hyvä, vaikka haastattelu olosuhteet vaihtelivatkin. Kaikki haastattelut toteutettiin julkisissa paikoissa kuten kirjasto, kahvila tai ulkoilualueella sijaitseva katos.

Litteroituani aineiston, pelkistin eli redusoin alkuperäisdataa karsimalla alkuperäismateriaalista kaiken tutkimukseen kuulumattoman (Tuomi & Sarajärvi 2018,92). Poimiessani haastatteluista työni kannalta oleellista aineistoa, käytin merkitsemisessä erilaisia värejä osallisuuden osa-alueiden mukaisesti, joissa sininen kuvaa osallisuutta omassa elämässä, vihreä kuvaa osallisuutta yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa, punaisella värillä taas erottelin osallisuutta yhteisessä hyvässä. Lisäksi koska erottelin maahanmuuttajien ja vapaaehtoisten vastaukset, päätin käyttää vapaaehtoisten vastauksissa aina vaaleampaa väriä kuin maahanmuuttajien vastauksissa. esim. tumman sininen maahanmuuttajien vastauksessa, vaalean sininen vapaaehtoisen. Värit toimivat näin koodeina, jolloin ne oli helpompi sijoitella seuraavaa vaihetta varten. Tämän jälkeen pelkistin tekstin poistamalla siitä kaiken epäoleellisen kuten välisanat tota, niinku, silleen.

Jatkoin tekstin käsittelyä klusteroinnin eli ryhmittelemisen avulla, tässä koodattu alkuperäisaineisto käydään tarkasti läpi ja etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä (mt 2018, 92). Käytin tässä apuna haastattelujeni pohjana käyttämiäni osallisuuden kysymyksiä (Liite 1). Kysymysten avulla sain haettua luokan sisältöä kuvaavia nimikkeitä kuten: elämän merkityksellisyys, myönteinen palaute, tarpeellisuus ja kuuluminen itselle tärkeään ryhmään tai yhteisöön jne. Jaotteleamalla tekstin näin, sain helposti yhdistettyä materiaalin teema-alueittain toiseen kansioon, josta abstrahoinnilla eli käsitteellistämällä, erottelin tutkimuksen kannalta oleellisen

tiedon ja valikoidun tiedon perusteella muodostin teoreettisia käsitteitä. Käsitteellistämisen avulla haetaan työn kannalta oleelliset materiaalit. Tässä kohtaa siis edetään alkuperäisdatan käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. ((Tuomi, Sarajärvi 2018, 93.) Jatkoin jaottelemalla luokan sisältöä kuvaavat nimikkeet takaisin osallisuuden osa-alueisiin pyrkien samalla vastaamaan tutkimuskysymyksiini. Selvennän edellä kuvaamaani prosessiani seuraavan kaavion avulla:

pelkistetyt ilmaukset	alaluokka	yläluokka	pääloukka
Sydämellinen ystävä Asioiden jakaminen	yhteisöllisyys	Kuuluminen itselle tärkeään ryhmään tai yhteisöön	Osallisuus yhteisessä hyvässä
Perhekeskeisyys, pienet lapset, oman ajan tai tilan puute	Merkityksellisyys	Tunnen että päivittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä.	Osallisuus omassa elämässä
Kielitaidon puutteet	Ulkopuolisuus, osallistumisen vähäisyys	Avun saanti silloin kun se itselle tärkeää	Osallisuus omassa elämässä, vaikuttamisen prosesseissa sekä yhteisessä hyvässä

Koska käsittelen työssäni osallisuuden lisäksi myös esteettömyyttä, lisäsin vielä yhdeksi jaottelun kohteeksi ennakkoluulot ja rasismien.

7 TULOKSET

7.1 Osallisuus omassa elämässä

Opinnäytetyössäni halusin tutkia mm. kuinka suuri vaikutus MLL: Tampereen osaston ystävä- ja perhetyöllä on ollut maahanmuuttajanaisten osallisuuden kokemuksiin. Haastattelujen myötä nousi vahvasti esiin se, kuinka suuri merkitys ystävyydellä on ollut varsinkin maahanmuuton alkuvaiheessa, jolloin kaikki on uutta ja jolloin on vaikea ymmärtää uutta kulttuuria ja toimintatapoja. Koska haastatelluilla maahanmuuttajanaisilla oli kaikilla perhe ja lapsia, jotka sitovat kotiin, tulee helposti tunne, että ei ole ketään kenen kanssa jakaa ajatuksiaan ja tuntemuksiaan. Tällöin aikuinen ystävä, jonka kanssa voi puhua mistä tahansa itseä liikuttavasta asiasta, on ollut korvaamaton. Yksi haastatelluista totesikin, ettei tiedä miten olisi selvinnyt maahanmuuton alkuvaiheesta ilman ystävää.

En koskaan unohda sitä, että ensimmäinen kerta menimme kahville, mulla oli silloin vauva kanssani siellä, minä itkin ja itkin ja itkin ja tuli sieltä, se oli niin tärkeä. Se oli niin tärkeä vaan olla siellä jonkun kanssa ja puhua jotain vaikka vaipoista, puhua vaan jonkun kanssa. (haastateltava 2)

Alussa tämä Mannerheim oli todella tärkeä, todella, todella tärkeä kun minulla ei ollu ystäviä ollenkaan ei ollu omaa maailmaa täällä, omaa aikana ei oma mitään, se oli vaan perhe ja vauvoja ja en puhunu suomea (haastateltava 2)

MLL:n ystävä- ja perhetyön toiminta on täysin vapaaehtoista matalankynnyksen toimintaa. Toimintaan on mahdollista osallistua joko pelkästään tapaamalla ystävää, tai tämän lisäksi käymällä yhteisissä järjestettävissä tapahtumissa ja ryhmätoiminnoissa. Haastateltavat olivat löytäneet tiensä toimintaan erilaisia väyliä pitkin, joko puolison, neuvolan tai vastaavan palvelun kautta. Kaikille haastateltaville oli yhteistä, että toiminnan koettiin tuoneen elämään paljon uutta sisältöä vapaaehtoistyöntekijöiden ja maahanmuuttajien ystävyuden kautta.

Ollakseen osallinen omassa elämässään ihmisen täytyy saada elää oman näköistä elämää, samoin hänen täytyy pystyä päättämään mihin toimintaan tai palveluun hän osallistuu. (THL b).

Vaikka haastatteluissa korostui itse ystävätoiminta, joka koettiin hyväksi ja vastavuoroiseksi toiminnaksi, josta molemmat osapuolet kokivat saavansa paljon. Toimintaan sisältyvää muuta palvelua kuten ryhmiä tai yleisiä tapahtumia ei niinkään koettu haastatteluun osallistuvien mukaan tärkeiksi. Syyksi tähän koettiin yhteisen ajan löytämisen hankaluus, samoin tapahtumien päällekkäisyys muiden pakollisten toimintojen kanssa. Mikä on hyvin ymmärrettävää kohderyhmää, kuten pienten lasten äitejä ajatellen. Lisäksi haastateltavat kertoivat tullessaan toimintaan nimenomaan saadakseen ystävän, muihin toimintoihin kuten ryhmiin tai tapahtumiin, ei ollut niin suurta tarvetta. Kaikki haastateltavista olivat kuitenkin kertaalleen käyneet tai ainakin suunnitelleet käyvänsä ko. toiminnoissa. Yhdessä haastattelussa koettiin toiminnassa aiemmin järjestetty lastenvaatteiden vaihtotoiminta hyödylliseksi.

kyllä siellä sitten jotain tapaamisia on muutama ollu mut me ei oo päästy.
(haastateltava 3)

Me mentiin sinne joskus, kun oli tapahtumia ja mutta se ei ollu minun arkielämässä, että menin sinne pari kertaa. Minä tiesin, että oli mahdollisuus mennä, en tiedä joskus jotain ja voi syödä siellä vauvojen kanssa ja on muuta ihmisiä mutta minä olin yleensä niin väsynyt, että en ehtinyt mennä ja siellä ei ollut tuttuja kuitenkaan (haastateltava 2)

Haastattelujen tulokseen vaikutti oleellisesti myös se, että kaikki haastatteluun osallistuneet ovat olleet toiminnassa mukana jo pidemmän aikaa, joten heille on jo tässä kohtaa muodostunut oma itsenäinen toimintatapansa, joka ei ole enää riippuvainen toiminnan koordinaattoreiden tuesta.

koska me tavataan niin kun keskenään niin ei olla koettu sitä niin ku tarpeelliseksi enää, eikä niin ku mitään apua sieltäpäin koska, meillä luonnistuu tää ihan niin kun itsestään tää meidän tapaaminen niin kun suomalaiset ystävät tapaisivat toisiaan (Haastateltava1)

Kaikkia haastatteluun osallistuneita yhdisti se, että he ovat aktiivisia omassa elämässään ja näin ollen osaavat hakeutua joko itsenäisesti tai ystävän avulla tarvitsemiinsa palveluihin, jolloin muun ystävä- ja perhetyön mahdollistaman toiminnan tarve kuten erilaiset tapahtumat on käyneet tarpeettomiksi. Ystävyys, vaikka tapaamiset muutamassa tapauksessa olivatkin ehkä ajansaatossa harventuneet, on kuitenkin vielä vuosien jälkeenkin ollut haastateltaville todella tärkeässä asemassa heidän elämässään.

Haastatteluissa korostui kielitaidon merkitys, ilman riittävää kielitaitoa elämän hallittavuus ja ymmärrettävyys jäävät ohuiksi. Perheellisillä maahanmuuttajanaisilla kielitaidon hankkiminen onkin usein viivästynyt lasten hankinnan vuoksi.

Kolme kuukautta menin suomen kieli kurssi mutta kun minä jäin äitiyslomalle ja vasta seuraavana vuonna minä aloitin uudestaan suomen kieli kurssi kahdeksan kuukautta, sitten taas tulin raskaana seuraava vuosi ja taas jään vuosi kotona. (haastateltava 5)

Sekä vapaaehtoistyöntekijöiden että maahanmuuttajanaisten haastattelujen mukaan heidän välinen ystävyytensä on tarjonnut maahanmuuttajanaisille varsinaisen ystävyuden lisäksi myös tietoa yhteiskunnasta, terveydenhoidosta ja sosiaalialan palveluista sekä neuvola- ja koulutoiminnasta, myös pankki- ja asumisenasioista. Ystävä on opastanut myös muiden tärkeiden palveluiden suhteen, kuten kirjasto ja ajankohtaiset lasten- ja perheiden tapahtumat. Ystävä voi opastaa mistä tietyt palvelut löytyvät ja tarvittaessa olla tukena asioinnissa. Kielitaidon lisääntymisen myötä, haastatellut maahanmuuttajanaiset kokivat paremmin pystyvänsä tavoittelemaan itselle tärkeitä asioita, sekä kokemaan päivittäiset tekemisensä mielekkäinä.

Oman elämän hallittavuuteen ja luottamukseen siitä, että elämä kantaa, liittyy myös esteettömyys. Haastateltavat maahanmuuttajanaiset, sekä vapaaehtoistyöntekijät, jotka seuraavat läheltä ystäviensä elämäntilannetta olivat kaikki sitä mieltä, että Suomi on ollut hyvä ja turvallinen paikka asua. Kaikki haastateltavat ovat kokeneet saaneensa hyvää palvelua viranomaisilta. Ainoastaan yhdellä haastateltavista oli kokemus, ettei ollut saanut työllisyyspalveluissa omalta ohjaajaltaan palvelua selkokielellä, tämäkin asia oli korjaantunut työntekijän vaihduttua

Täysin, sata prosenttia, mä olen niin tyytyväinen ja iloinen että on toiminut tosi hyvin, joskus oli vaikea kun minä sain sen oma valmentaja, joskus minulla oli joku oma valmentaja joka ei osannut puhua maahanmuuttajien kanssa, hän käytti kaikki ne sanat jotka olivat virallisia, vaikeita termejä jotka ovat ja kaikki meni ohi ja minulle on nykyään joku joka osaa puhua ja on niin ystävällinen ja auttavainen ja oikeasti tuntuu että hän yrittää parhaansa että joo kuuntelevainen ja kaikki ja hän arvostaa sitä mitä minä teen joka minulle on tärkeää koska minä saan tuki. (haastateltava 2)

Esteettömyyden käsitteisiin liittyvää rassistisuutta naisten omassa elinympäristössä ei ollut koettu kuin yksittäisinä pieninä ilmeinä, eleinä sekä tietynlaisena kohteluna, jota

oli havaittu tapahtuvan enemmänkin niille maahanmuuttajille, jotka ehkä erottuivat helpommin valtaväestöstä. Näillä tilanteilla ei kuitenkaan isossa kaavassa ole ollut merkitystä haastateltaville naisille.

EU:n perusoikeusviraston EU-MIDIS II -tutkimuksen mukaan 31 prosenttia huivia tai kasvohuntua (niqabia) käyttävistä musliminaisista koki syrjintää etnisen tai maahanmuuttajataustansa vuoksi edeltäneen vuoden aikana. Yleisesti uskonnollista tai perinteistä vaatetusta käyttävistä musliminaisista 27 prosenttia koki syrjintää etnisen tai maahanmuuttajataustansa vuoksi. Musliminaisista, jotka eivät käyttäneet mitään kyseisistä asuista, 23 prosenttia kertoi kokeneensa syrjintää. (Oikeusministeriö 2019,12.)

Kaiken kaikkiaan osallisuuden koettiin toteutuvan sekä haastatteluun osallistuneiden maahanmuuttajanaisten että vapaaehtoistyöntekijöiden ystävien omassa elämässä hyvin. Haastatteluun osallistuneiden toimeentulo vaihteli hieman, mutta pääosin suurempia ongelmia tämän suhteen ei ollut havaittavissa. Vaikutukset näkyivät lähinnä huolena siitä, jos jää yksin, lisäksi harrastustoiminnan ja muiden vapaa-ajan aktiiviteettien tarkemmassa suunnittelussa. Toimeentuloon liittyen työllistyminen ja sen tuoma taloudellinen turva, nousivat suurimmaksi huolen aiheeksi lähes kaikissa haastatteluissa.

Kuukausi kun minä maksan kaikki ruoat ja vaatteet ja siis kela raha lähtee ja minun pitää käyttää se joka kuukausi se säästö, joka minulla on ja koska minulla ei ole työ, minä aina ajattelen, jos minä jäisin yksin mitä minä tekisin, oikeasti tilanne ei ole hyvä ja se painaa. (haastateltava 2)

Toimeentuloon liittyen korostuikin naisten omatoimisuus erilaisten työllistymisen keinojen löytymisessä. Tämän lisäksi haastateltavat kokivat pääosin saaneensa kielitaidon kehittymisen myötä osallistua yhä enemmän tarvitsemiinsa palveluihin, samoin he kokivat tätä kautta päätösvaltansa omassa elämänpiirissään olevan yleisesti ottaen riittävän hyvä. Merkityksellisyyden ja tarpeellisuuden koettiin lisääntyneen paitsi ystävyden seurauksena myös kielitaidon lisääntymisen tarjoamien mahdollisuuksien myötä.

7.2 Osallisuus vaikuttamisen prosesseissa

Osallisuus mahdollistuu silloin kun ihminen voi vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin, samoin silloin kun ihmisten vaikuttamismahdollisuuksia tuetaan (THL b).

Haastateltavat kertoivat itselleen tärkeiksi asioiksi perheen ja lasten lisäksi työn ja tähän liittyen myös koulutuksen.

Tässä osiossa, kuten myös edellisessä osiossa - osallisuus omassa elämässä, koettiin kielitaidon merkitys tärkeäksi, niin työelämään pääsyn, kuin myös erilaisten mahdollisuuksien tunnistamisen osalta. Päästessään koulutukseen, työelämään tai yleensä johonkin itselle tärkeään, mahdollisuus vahvistaa oman kyvykkyyden ja pystyvyyden kokemuksia lisääntyy, tällöin myös osallisuuden kokemus vahvistuu.

Haasteltavien kieliopintoihin oli vaikuttanut yleisesti ottaen lastensaanti, jonka seurauksena opinnot oli keskeytyneet parhaillaan useaan otteeseen. Yhdellä haastateltavista myös useat muutot ja elämän epävarmuus, sekä sen aiheuttamat seuraukset, vaikuttivat kieliopintoihin usean vuoden ajan maahanmuuton alkuvaiheessa.

Ulkomaalaistaustaisten naisten vähäisempään koulutukseen ja työkokemukseen, jonka myötä myös puutteelliseen kielitaitoon, vaikuttaa pitkälti heidän varhainen perheellistymisensä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019,34.)

Kielitaidon lisäksi työllistymiseen vaikuttaa osaltaan myös ennakkoluulot työnantajan osalta. Tämä ilmeni myös haastattelussa, jossa varsin hyvin suomea puhuva haastateltava koki tullessa kohdelluksi epätasa-arvoisesti vakinaistamismenettelyssä ulkomaalaistaustansa vuoksi. Hänen mukaansa, hänen työstään saamansa palaute oli ollut erittäin hyvää, myöskään hänen koulutuksessaan tai työkokemuksessa ei ollut eroa toiseen hakijaan verrattuna, silti paikka täytettiin suomalaisella työnhakijalla.

mulla on tiennyt että ne, joilla on sama kurssi minun kanssa ja valmistuu samaan aikaan, on ollut töissä samaa työkokemusta, ehkä mä oon saanu enemmän kiitettävää palautusta kun hänkin, mutta hän saa nyt vakipaikan (haasteltava 5)

Osalla maahanmuuttajista on pysyviä vaikeuksia vakiinnuttaa paikkaansa työmarkkinoilla. Työpätkät ja työttömyys voivat vuorotella erityisesti työmarkkinauran alkuvaiheessa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019,30)

Haastateltavat totesivat siis kielitaidon vaikuttavan oleellisesti ammatinvalintaan. Vaikka suurin osa maahanmuuttajanaisista, joiden elämäntilannetta haastatteluissa käsiteltiin, olikin tavalla tai toisella löytänyt oman polkunsu työelämään, kokivat he kuitenkin kielitaidon haasteeksi. Omalla uralla eteneminen vieraalla kielellä ja vieraassa kulttuurissa nähtiin haasteellisemmaksi, kuin omassa lähtömaassa. Vaikka kaikki maahanmuuttaja haastateltavat ja vapaaehtoisten haastateltavien ystävät olivat lähtökohdiltaan hyvinkin erilaisissa elämäntilanteissa pohjakoulutuksen ja lähtömaan suhteen, kuitenkin yhteistä kaikille oli, että koulutustaso, johon Suomessa alkuun päädyttiin, oli ammatillinen koulutus. Siitäkin huolimatta, että osalla maahanmuuttajanaisista oli omassa maassaan olemassa korkeakoulututkinto ja maahan tullessaan haave työllistyä koulutusta vastaavaan ammattiin. Haastatteluista saamani tulos on hyvin samansuuntainen muiden vastaavien tutkimusten kanssa.

Puutteellisen kielitaidon katsottiin estävän, tai ainakin hidastavan Ujelin työllistymistä. Hän joutui usein myös tinkimään unelma-ammattistaan vajarvaisen kielitaitonsa vuoksi. Joissain kertomuksissa Ujel harkitsi alan vaihtoa, tai oli jo valinnut uuden ammatin, jota tavoitella, koska hänen aikaisemmassa ammatissaan, tai toiveammattissaan oli vastaajan mielestä liian korkeat kielivaatimukset ((Karayilan, Wallin, Harju-Autti & Eskola 2017, 180)

Lisääntyvä globalisaatio sekä työnmurros, samoin erilaisten kehityshankkeiden tuomat koulutuksen ja ammatinharjoittamisen mahdollisuudet ovat tuoneet ja jatkossa tuovat yhä enemmän ja monipuolisempia mahdollisuuksia kouluttautua ja työskennellä myös omalla kielellä. Esimerkkinä yksi haastateltavista, joka löysi mahdollisuuden opiskella omaa alaansa etäopintoina, oman lähtömaansa koulutusohjelmassa.

Tämä korona aika toi myöskin mahdollisuuksia, että omassa maassani tehdään nyt ammattiin liittyvää kurssia netin kautta (haastateltava 2)

Pystyäkseen vaikuttamaan ihminen täytyy pystyä ilmaisemaan itseään riittävän selkeästi sekä ymmärtämään kulloisetkin vaikuttamisen mahdollisuudet. Useammissa haastatteluissa arvioitiin, että maahanmuuttajataustasilla ei ole yleisesti riittävästi tietoa vaikuttamisen prosesseista eikä näin ollen mahdollisuuksista vaikuttaa. Myös kulttuurin nähtiin osassa haastatteluja vaikuttavan niin, että naisen vaikutusalue on koti ja kodin ulkopuolinen vaikuttaminen kuuluu miehelle. Tällä oli selvä yhteys siihen,

mistä maasta ja millaisesta kulttuuri- ja koulutustaustasta maahanmuuttaja naiset olivat. Toisaalta kahdessa haastattelussa otettiin myös kantaa siihen, miten rooli- ja otot ovat muuttuneet muuton myötä. Toinen haastateltavista kertoi miehen ottavan tässä maassa huomattavasti enemmän osaa kodintöihin kuin lähtömaassa, samoin haastateltavan itsensä ottavan vastuuta myös ns. miesten töistä. Toisella haastateltavista taas oma itsenäisyys oli vähentynyt Suomeen tulon myötä, johtuen puolison Suomalaisesta taustasta ja hänen omista kielitaidon puutteistaan. Osassa vapaaehtoistyöntekijöiden haastatteluja kerrottiinkin vapaaehtoisten aktiivisesti korostaneen maahanmuuttajanaisten itsenäisyyttä.

Sun täytyy itse pitää huolta, että sulla on oikeus siihen, että saat olla täällä nainen, ettei tarvii mennä miehen tai suvun mukaan, että sinäkin voit sanoa, että mitä mä haluan (Haastateltava 1)

Osallisuus on jokaisen oikeutta terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon ja asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin. Jokaisella pitäisi olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja yhteiskunnan kehitykseen. (THL c)

Kielitaidolla ja kulttuurin tuntemuksella on suuri rooli vaikuttamisessa oman elinympäristön asioihin. Ratkaisevaa tässä on oma kiinnostus ajankohtaisiin yhteiskunnassa tapahtuviin asioihin, koska ilman tarvittavaa tietoa ei voi vaikuttaa, eikä näin ollen olla osallisena omaa elämää koskevissa päätöksissä. Haastatelluista ainoastaan yksi kertoi seuraavansa päivittäin Suomen ajankohtaisohjelmia ja puhuvansa kotona enimmäkseen suomea. Osassa vapaaehtoistyöntekijöiden haastatteluista korostui maahanmuuttajanaisten tyytyväisyys ”omaan pieneen elämään” jossa ei nähty tarvetta vaikuttamiselle, muuten kuin omassa perhepiirissä. Ystäväparien tapaamiset keskittyivätkin pitkälti arjenasioihin, vain pari haastatelluista ystäväpareista kertoi kiinnittäneensä huomiota yhteiskunnallisiin asioihin. Poikkeuksena ne asiat, jotka selkeästi koskettivat perheiden elämää, jolloin vapaaehtoinen ystävä toi tietoa uutisesta ja vihjaisi että kannattaa seurata uutisointia aiheesta. Vapaaehtoisten ystävien rooli onkin ollut toimia tulkkina ja tiedon lisääjänä maahanmuuttajanaisia koskevissa yhteiskunnallisissa asioissa. Vaikka maahanmuuttajanaisilla olisikin ollut kiinnostusta ajankohtaisasioiden seuraamiseen, aina kielitaidon taso ei ole ollut riittävä ymmärtämään kaikkea uutisissa puhuttua, jolloin ystävä on voinut selventää asiaa. Osa haastatelluista ystäväistä

korosti myös koulutuksen ja työn hankkimisen tärkeyttä ”koska koskaan ei voi tietää mitä tulevaisuudessa tapahtuu” (Haastateltava 1).

Esteitä yhteiskunnalliselle osallistumiselle ovat mm. puutteet yhteiskuntatuntemuksessa, kanssakäymisen puute valtaväestön kanssa, ennakkoluulot ja syrjintä. Esimerkiksi maahanmuuttajien äänestysaktiivisuus on pääsääntöisesti ollut matala, ja aliedustus vaaleilla valituissa elimissä on selkeä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 29.1.2019, 50)

Haastatteluissa tämä näkyi niin, että ne maahanmuuttajanaiset, joilla oli jo omakoh- taista kokemusta työelämästä ja opinnoista Suomessa, heillä oli myös enemmän kiin- nostusta siitä mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Heidän haastatteluissaan nousi halu vai- kuttaa sekä suomalaisten että osaltaan myös maahanmuuttajien asenteisiin ja ennak- koluuloihin. Yhtenä esimerkkinä haastateltavien huoli kotiin jäävistä maahanmuutta- janaisista, joiden vaikutusmahdollisuuksien pelättiin kapenevan huomattavasti kotiin jäännin seurauksena.

Niin se mua harmittaa ja sääliittää niinku maahanmuuttaja äideiltä, kun heitä ei saada integroitumaan tähän suomeen tarpeeksi hyvin, että heidät jätetään sinne kotio lasten kanssa, että mikä olis se keino millä heidät saatas sieltä pois ja kun perheen äidillä on hirveen suuri merkitys perheessä niin se koko perhe saatas sitten tähän suomalaiseen yhteiskuntaan mukaan (haastateltava 5)

Kiinnostus vaikuttaa MLL:n Tampereen osaston ystävä- ja perhetyön toiminnan suun- nitteluun, kehittämiseen ja arviointiin, koettiin yleisesti ottaen vähäiseksi, varsinkin haastateltujen maahanmuuttajanaisten osalta. Tähän oli pitkälti syynä haastateltujen oman elämän tilanne, jossa perhe ja arki veivät huomion. Vapaaehtoistyöntekijöiden kohdalla kysytään säännöllisesti mielipiteitä toiminnasta ja sitä kautta tarjoutuu luon- nollisesti mahdollisuus laajempaan vaikuttamiseen. Kuitenkin haastatteluun osallis- tuneista vapaaehtoistyöntekijöistä ainoastaan yksi kertoi olevansa aktiivisesti mukana toiminnan kehittämisessä, muut kertoivat arvostavansa toimintaa ja kokivat sen hy- väksi, mutteivat varsinaisesti olleet kiinnostuneita, tai heillä ei ollut aikaa osallistua toimintaan tai siinä vaikuttamiseen, muuta kuin varsinaisen ystäväystöiminnan osalta.

7.3 Osallisuus yhteisessä hyvässä

Positiivinen palaute, sen saaminen ja antaminen ovat yksi osallisuutta edistävästä asiasta (THL b), Tämä edesauttaa sitä, että ihmiset saavat arvostusta, kiitosta ja yhteyksiä muihin ihmisiin. Palautteen antaminen ja saaminen olivat esillä varsinkin parihaastatteluissa, joissa ystävät tukivat toisiaan, antaen hyvin luontevasti palautetta ystävän toiminnasta. Myös yksilöhaastatteluissa välittyi ystävän arvostus ja se että palautetta annetaan mielellään. Tästä kertoo sekin, että ainoastaan yhdellä haastateltavista maahanmuuttajanaisista oli ollut alkuun negatiivinen kokemus ystävyteen liittyen. Kuitenkin kokemus oli muuttunut positiiviseksi koordinaattorin toiminnan ja sitä kautta ystävän vaihdon seurauksena.

sitten kun tyttö tulee on liian nuori tyttö nuorempi kuin minä ja sitten hän tulee, hän oli vaan yksi viikko minun kanssa, sitten ei mene hyvin, sitten lopetin, sitten nykyinen on mukava, on hyvä nainen (haastateltava 5)

Haastateltavat näkivät ystävyden arvon myös nimenomaan sosiaalisten kontaktien lisääntymisessä, koska vaikka haastateltavilla maahanmuuttajanaisilla onkin omat perheet ja verkostot niiden kautta, nämä verkostot eivät kuitenkaan useinkaan pysty auttamaan suomalaiseen kulttuuriin liittyvissä asioissa, eikä näin ollen uudessa yhteiskunnassa tarvittavan sosiaalisen verkoston rakentumisessa (katso luku 3.1 tässä opinnäytetyössä.) Siispä kuuluminen itselle tärkeään ryhmään tai yhteisöön määrittyi haastateltavien mukaan pitkälti oman perheen sekä ystävä- ja perhetyön toiminnan osalta ystävyden mukaan, vaikutusta oli myös sillä, miten aktiivinen maahanmuuttaja oli yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Työelämässä mukana olevilla maahanmuuttajanaisilla, myös verkostot olivat luonnollisesti laajemmat kuin kotona olevilla naisilla.

Osallisuus yhteisessä hyvässä merkitsee myös olosuhteita, joissa ihmiset voivat osallistua yhteisen hyvän tuottamiseen ja pääsevät myös nauttimaan yhteisestä hyvästä. Vaikka MLL:n Tampereen osaston vapaaehtoistyöntekijöiden koulutuksessa mahdollistetaan tietoa mm. muista kohtaamispaikoista, joissa ystävän kanssa voi käydä tutustumassa lisäten näin ystävän sosiaalista kanssakäymistä (katso luku 2.1 tässä opinnäytetyössä). Kukaan haastatelluista ei kuitenkaan kokenut ko. palveluita tarpeellisiksi. Syyksi kerrottiin maahanmuuttajanaisten elämäntilanne, jossa perhe ja arjen haasteet

vievät naisten ajan, niin että jopa tapaamisia vapaaehtoistyöntekijä ystävän kanssa on joskus hankala järjestää. Lisäksi koettiin ystävä – ja perhetyön ystävätoiminnan olevan riittävä tuki maahanmuuttajanaisten arjen sujumisessa.

Ystävyyden voi nähdä olevan riittävä tuki niille naisille, jotka ovat aktiivisesti mukana yhteiskunnan toiminnassa joko vapaaehtoisesti, tai työn- ja koulutuksen kautta. Kuitenkin niiden naisten kohdalla, jotka ovat olleet pitkiä aikoja kotona, ja joiden kielitaito on selvästi heikentynyt tämän seurauksena, pelkkä ystävyys ei ole tuonut tarvittavaa tukea osallisuuden vahvistamiseen. Tästä esimerkkinä haastattelussa todettu kielitaidon huonontuminen pitkän kotonaolon seurauksena, joka osoittaa sen, miten tärkeää olisi laajentaa osallistumista eri toimintoihin sekä tukea maahanmuuttajanaisia toteuttamaan yhteistä toimintaa, myös muiden paikallisten asukkaiden, kun ystävän kanssa.

Kielitaito rajoittaa, haluan puhun ihan hyvin mutta siksi koska ei mene hyvin, aina olen kotona vain opiskelen Suomessa neljä vuotta, olen kymmenen vuotta asunut Suomessa mutta vain neljä vuotta opiskelen (Haasteltava 5)

Kielitaidon kehittymisen lisäksi yhteisellä toiminnalla voidaan ehkäistä eriytymistä valtaväestöstä, joka on riskinä silloin kun jäädytään pelkästään omiin etnisiin yhteisöihin. Osallisuuden kannalta ajateltuna on tärkeää saada osaamisensa näkyviin oman viiteriühmän ulkopuolella ja tätä kautta arvostusta ja kiitosta.

Suuri oma etninen ryhmä luo turvallisuutta ja mahdollisesti verkoston tulla osaksi yhteisöä. Kuitenkin se voi myös tarjota mahdollisuuden ympäristöstä eristymiselle. (Moninaisuus minussa, sinussa ja meissä/ ympäristön muutuksessa)

Työllistymisen haasteet olivatkin näkyvillä kaikissa haastatteluissa, joko kielitaidon puutteiden tai työnantajan ennakkoluulojen vuoksi, mikä kertoo siitä, ettei maahanmuuttaja naisten asema työmarkkinoilla ole juurikaan parantunut kaikista kehittämissankkeista ja suunnitelmista huolimatta. (katso luku 3.1 tässä opinnäytetyössä)

Paitsi suomen kielen oppiminen ja osallistuminen yhteiskuntaan työn tai koulutuksen kautta, myös oman kulttuurin ja kielen ylläpitämisen tärkeys nousivat keskeisiksi asioiksi haastatteluissa. Kielen ja kulttuurin tärkeys on todettu myös kotouttamisen edistämisen laessa (2010/1386).

Suurin osa haastateltavista kertoikin oman äidinkielen olevan kieli, jota puhutaan kotona. Lisäksi suurin osa perheistä seurasi omaan lähtömaansa tapahtumia ja ohjelmia. Kuitenkin se millaisena oman etnisen yhteisön merkitys arjessa koettiin, vaihteli haastatteluissa suuresti. Yhdessä haastattelussa kerrottiin oman etnisen yhteisön tarjoavan maahanmuuttajalle kaiken tämän tarvitseman, palveluista sosiaaliseen verkostoon ja työhön. Samanaikaisesti kuitenkin toiselle samasta kulttuurista lähtöisin olevalle maahanmuuttajanaiselle oma etninen yhteisö näyttäytyi täysin arvottomana. Tästä voi vetää johtopäätöksen koulutuksen ja perhetaustojen merkityksestä. Vaikka kaikille oman etnisen yhteisön merkitys ei ollutkaan niin suuri, kuitenkin samasta maasta tulleita ihmisiä haluttiin yleisesti ottaen auttaa ja tuttuus koettiin turvalliseksi.

että se kulttuuri on sillai et siellä on haettu se vaimokin sieltä omasta kulttuurista et se pysyis ja samaa oon kuullu anopista et en ole heitä tavannu, vaan et anoppi ei syö ollenkaan suomalaisia ruokia ja on täällä nyt ollu kuitenkin varmaan kolmisenkymmentä vuotta, he on siis hyvin sillai ilmisesti, appiukko ei osaa suomea paljon mitään (haastateltava 1)

Joku semmonen häpee kautta viha tai sellanen on tullu siihen omaan, mulle se välittyy semmosena että haukutaan tosiaan (haastateltava 3)

Omien Suomessa olevien etnisten verkostojen lisäksi merkitystä oli myös lähtömaahan jääneillä omaisilla ja heidän hyvinvoinnillaan.

toisaalta se on hyvä, että mä tiedän, että nyt on ihan kunnossa ne elää, ne ei oo sairastunu ne on vaikea, mutta toisaalta kylä missä ne asuu ei oo rauhallinen, levoton ja mä ajattelen että mikäs siellä tapahtuu ja miten niillä menee. (haastateltava 5)

Ystävyystoiminta on tuonut haastattelijan mukaan maahanmuuttajanaisille tunteen tarpeellisuudesta ja luottamuksesta, se on myös lisännyt osaltaan naisten elämän hallittavuutta sekä luottamusta siihen, että elämä kantaa, että uudessa maassakin ja uudessa elämässä on ihmisiä, joilta saa tukea ja apua silloin kun sitä tarvitsee. Ystäviltä on saanut tukea palveluiden ja harrastusten löytämiseen, samoin myös positiivista palautetta ja rohkaisua. Kuuluminen itselle tärkeään ryhmään ja yhteisöön sekä tarpeellisuus, liittyivät haastateltavien mukaan kuitenkin edelleen enemmän yhteiskunnallisten tai kunnallisten palveluiden sijaan, heidän oman perheeseensä ja lähipiiriinsä, joihin monessa tapauksessa myös ystävät luettiin.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

8.1 Johtopäätökset

Osallisuuden edellyttäessä ihmisten voimaantumista ja sen mahdollistamista, järjestöjen rooli tässä on toimia osallisuuden kokemusten mahdollistajana (Rouvinen-Wilénius, Koskinen-Ollonqvist 2011,61)

Opinnäytetyöni keskeisemmäksi teemaksi nousseella vapaaehtoistyöntekijöiden ja maahanmuuttajanaisten välisellä ystävyydellä, joka on myös opinnäytetyöni tilaajan MLL:n Tampereen osaston ystävä- ja perhetyön keskeinen sisältö, on ollut suuri merkitys maahanmuuttajanaisten osallisuuden kokemuksen vahvistamisessa varsinkin maahanmuuton ja kotoutumisen alkuvaiheessa. Ystävän tuella uuteen maahan ja kulttuuriin tutustuminen on koettu arkea helpottavaksi asiaksi. Lisäksi ystävä on ollut luotettava tuki ja turva, ystävältä on myös saanut tarvittavaa positiivista palautetta sekä konkreettista tukea asioidenhoidossa ja tarvittavien palveluiden löytymisessä. Tapaukset ystävän kanssa ovat vahvistaneet osaltaan myös kielitaidon kehittymistä luontaisella tavalla arjen toimintojen ohessa.

Ystävän roolin on nähty olevan merkittävä kaikilla osallisuuden alueilla, kuitenkin osallisuuden alueilla kuten - osallisuus vaikuttamisen prosesseissa ja - yhteisessä hyvässä, tuloksiin vaikutti oleellisesti ystävän tuen ja maahanmuuttajanaisten oman aktiivisuuden lisäksi myös heidän elämäntilanteensa, jossa lasten syntymät ja ikä määrittivät äitien mahdollisuuksia osallistua kodin ulkopuolisiin toimintoihin. Tätä kautta myös kielitaidon kehittymisen sekä työllistymisen ja koulutukseen pääsyn haasteet korostuivat kaikissa haastatteluissa. Yhteenvetona voikin todeta, että useista kehityshankkeista ja strategioista huolimatta (katso luvut 3.1 ja 4.3 tässä opinnäytetyössä) haastateltujen maahanmuuttajanaisten asema työmarkkinoilla näyttäyty edelleen valtaväestöä heikompana. Tähän vaikuttaa sekä naisten kielitaito sekä yhteiskunnassa edelleen näkyvät ennakkoluulot (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019,29).

Vaikka haastattelujen perusteella saa kuvan, ettei ystävä- ja perhetyöntoimintaan osallistuvat naiset kaipaa toiminnan keskiössä olevan ystävyyden lisäksi muuta toimintaa,

kuten tapahtumia tai ryhmätoimintoja. Kuitenkin tiedossani on, että myös näille toiminnoille on kysyntää. Tämän perusteella, työni tulokset tuovat hieman vääristynyttä kuvaa toiminnan kokonaisuudesta. Toisaalta toiminnan pääpainon ollessa ystävydessä ja vähäisemmän osan kokonaisuusallistujamäärästä ollessa aktiivisia toimijoita muissa toiminnoissa, kuten ryhmissä ja tapahtumissa, tulosten suunnan voisi ajatella tavallaan näyttävätyvänkin haastatteluun osallistuneiden määrän vähäisyyden vuoksi oikeassa valossa.

Ystävä- ja perhetyön toimintaan sisältyvien ryhmä- ja muiden vapaa-ajan toimintojen, samoin kuin vastaavien muiden toimijoiden palveluiden tärkeys korostuu varsinkin niiden maahanmuuttajanaisten kohdalla, joiden sosiaaliset suhteet kantasuomalaisiin rakentuvat korkeintaan yhden kontaktin varaan. Näillä maahanmuuttajanaisilla suomenkielentaito on yleensä edelleen heikko, eikä pääse myöskään kehittymään vähäisten sosiaalisten kontaktien varassa. Vähäinen kielitaito yhdistettynä vähäiseen kulttuurin- ja toimintatapojen tuntemukseen johtavat väistämättä vähäiseen osallisuuden kokemukseen, joka taas lisää riskiä syrjäytymiseen. Niillä naisilla, jotka ovat jo oman etnisen verkoston ulkopuolella työelämässä tai opiskelevat, sosiaaliset verkostot ja kielitaito, jota kautta myös osallisuuden kokemukset ovat luonnollisestikin vahvemmat kuin pitkään kotona olleilla naisilla. Ystävyys tuoman hyödyn määrä ja riittävyys riippuvatkin pitkälti siitä, millainen maahanmuuttajanaisten tämänhetkinen elämäntilanne on, sekä siitä, millaiset kulttuurilliset ja koulutukselliset valmiudet heillä on laajempaan osallisuuteen.

Monesti maahanmuuttaja perheillä, varsinkin eteläisissä kulttuureissa omat perhe- ja oman etnisen yhteisön verkostot ovat laajat. Näiden verkostojen tuella myös niiden naisten osallisuus ja yhteisöllisyys vahvistuvat, jotka eivät vielä ole syystä tai toisesta päässeet osallisiksi uuden yhteiskunnan tarjoamista toiminnoista. Kuitenkin vaikka oman yhteisön turva ja tuki ovat hyvä asia, todellisen osallisuuden saavuttaakseen maahanmuuttajat tarvitsevat myös liittymistä senhetkiseen yhteiskuntaan, joka tarjoaa omia verkostoja laajemmat etenemisen mahdollisuudet. (Katso luku 3.1 tässä opinnäytetyössä).

Kulttuuristen arvojen merkitys nähtiin haastatteluissa sekä hyvänä että huonona. Tähän vaikutti ennen kaikkea haastateltavien taustat, jotka poikkesivat hyvinkin paljon toisistaan. Perheissä, joissa arvostettiin perinteisiä kulttuureja ja uskontoa naisten

asema nähtiin yleisesti ottaen rajoitetumpana kuin perheissä, joissa koulutus ja länsimaiset arvot oli omaksuttu perinteisten arvojen rinnalle. Kulttuuriset arvot vaihtelevat kuitenkin perheittäin ja ei ole selkeää kaavaa, jossa maassaoloaika, koulutus tai kielitaito voitaisiin nähdä erottavana tekijänä. Kuitenkaan sillä millaiset kulttuuriset tai uskonnolliset arvot missäkin perheissä on, ei ole ollut haastateltavien mukaan vaikutusta ystävätoimintaan. Sillä taas, miten perhe suhtautuu naisten koulutukseen tai työssäkäyntiin, on suuri vaikutus niin yhteiskunnallisesti kuin naisten oman osallisuuden vahvistumisen kannalta. Haastatteluissa korostuikin vapaaehtoisten rooli kannustajina ja tukijoina.

Maahanmuuttajanaisten kielitaidon vahvistumiseen, sitä kautta osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien lisääntymiseen vaikuttaa oleellisesti se, onko perheen keskisenä puhekielenä ainoastaan vanhempien oma äidinkieli, vai puhutaanko oman äidinkielen lisäksi myös suomen kieltä. Vaikka useimmissa haastatteluissa painotettiin oman äidinkielen merkitystä, korostui haastatteluissa myös lasten oma valinnanvapaus, niin kielten kuin kulttuurin tuntemuksenkin suhteen. Paitsi puhutulla kielellä myös sillä, seurataanko Suomen laajuisia tai oman lähiympäristön tapahtumia on suuri merkitys osallisuuden vahvistumisessa ennen kaikkea maahanmuuttajanaisten vaikuttamisen mahdollisuuksien ajatellen. Maahanmuuttajanaisten aktiivisuuden onkin eri tutkimuksissa todettu olevan edelleen kantasuomalaisen vaikuttamisaktiivisuutta huomattavasti heikompaa (katso luku 4.3 tässä opinnäytetyössä). Haastatteluissa vapaaehtoiset korostivat ystävyuden painottumista arkisiin asioihin, ei niinkään politiikkaan. Ajankohtaisasioista tai uutisista nousi poikkeuksena ne asiat, jotka selkeästi koskettivat maahanmuuttajien arkea.

MLL:n ystävä- ja perhetyön hyöty nähtiin siis ennen kaikkea ystävydessä maahanmuuttaja ja vapaaehtoistyöntekijöiden välillä. Vaikka haastateltavien maahanmuuttajanaisten taustat ja tämänhetkinen elämäntilanne vaihtelivat suuresti. Kaikki kuitenkin kokivat saaneensa sekä tukea, arvostusta ja rohkaisua ystävaltään. Vaikka itse toiminta ja sen tarjoamat mahdollisuudet osallistua eri tapahtumiin, eivät saaneetkaan suurta roolia haastatteluissa. Toiminta kuitenkin koettiin yksinomaan positiiviseksi, osallistujien sekä omaa elämää että perhe-elämää tukevaksi toiminnaksi, joka tuottaa iloa vielä varsinaisen toiminnan päätyttyäkin.

8.2 Pohdinta

Kotiin vietävät palvelut kuten ystävätoiminta, jossa kielitaidon ja kulttuurin oppimista sekä vahvistamista tuotetaan huomaamatta luontevan yhdessäolon kautta, on hyvä esimerkki palveluista, joiden avulla voidaan vahvistaa kotona olevien maahanmuuttaja- ja kielen- ja kulttuurin tuntemusta. Huomionarvoista on kuitenkin maahanmuuttajanaisten oma aktiivisuus. Vähemmän aktiivisille naisille ystävän satunnainen tapaaminen ei ole aina riittävää, vaan tarvittaisiin säännöllisempiä tuettuja sosiaalisia kontakteja ylläpitämään kielitaitoa, joka lisääntyessään vahvistaa sekä maahanmuuttajanaisten osallisuuden kokemuksia kuin myös osallistumisen kautta heidän sosiaalisia verkostojaan. Tämän vuoksi ystävä- ja perhetyön toiminnassa tulisi edelleen kehittää ja vahvistaa toiminnan tavoitteenakin olevia kotoutumisen ja osallisuuden näkökulmia niin itse toiminnan kuin myös vapaaehtoisten koulutuksen yhteydessä. Yhteinen osallistuminen ystävän kanssa koko perheelle suunnattuihin paikallisiin tapahtumiin, kuten lasten harrastustoiminta, joihin myös vanhempia voi motivoida osallistumaan, sekä koulujen ja erilaisten tapaamispaikkojen toiminnat. Tarjoavat luonnollisen tavan olla osa paikallista yhteisöä ja vaikuttamisen prosessia.

Työni tulokset ilmentävät hyvin sitä yhteiskunnallista keskustelua, jota käydään tänä päivänä. Keskusteluissa maahanmuuttajanaisten huono työllisyys ja koulutuksen keinot puhututtavat siinä, missä myös kasvava työvoiman tarve. Tämän vuoksi paitsi naisten itsensä, myös koko perheen osallisuutta ajatellen, naisten osallisuuden tukemista oman elinympäristön ja yhteiskunnan vaikuttamisen prosessien tunnistamiseen ja niihin osallistumiseen tulisi tukea aktiivisesti. Yhteiskunnallisten osallistumisen mahdollisuuksien lisäksi myös sosiaalisen kanssakäymisen vahvistaminen eri kulttuuristen yhteisöjen välillä on todettu vähentävän syrjäytymisen riskiä. Tämän vuoksi, niin viranomaisten kuin järjestötoimijoiden asema siinä, millaisina lisääntyvän maahanmuuton tuomat tulevaisuuden haasteet näyttäytyvät, on suuri. Naisten osallisuutta edistämällä, tuetaan myös lasten koulumenestystä ja tätä kautta ennaltaehkäistään, myös ylisukupolvista syrjäytymistä.

Työni tilaajalle osallisuus työni aiheena on hyvin keskeinen ja tärkeä toiminnan kannalta. Työni tulokset vahvistavat jo toiminnassa tiedossa olevia seikkoja, kuten ystävyyden tärkeys sekä toiminnan tavoitteissakin olevan, osallisuuden kokemusten vahvistamisen tärkeyttä. Tällä hetkellä näitä vahvistetaan toiminnassa mukana olevien vapaaehtoistyöntekijöiden koulutuksen kehittämisen, samoin maahanmuuttajanaisten osallistavien toimintojen lisäämisen kautta. Toiminnassa itsessään (ryhmät, yhteiset tapaamiset) voidaan vahvistaa osallisuutta tietyin rajatuin toimin, pääpainon kuitenkin ollessa ystävyystoiminnassa. Jatkossa maahanmuuttajamäärien kasvaessa, myös yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja verkostoyhteistyön tärkeys eri järjestötoimijoiden kanssa, tulevat korostumaan entisestään. Toiminnan keskeisenä tavoitteena, joka ohjasi myös oman työni toteutusta, onkin saada toimintaan osallistuvien naisten ääni kuuluviin.

Toiminnan kehittämisessä maahanmuuttajanaisten osallisuutta ajatellen, tulisi yhä enemmän vahvistaa maahanmuuttajanaisten toimijuuden näkyvyyttä. Tällä hetkellä, vaikka toiminnassa korostetaankin ystävyyden vastavuoroisuutta, jää kuitenkin helposti kuva vapaaehtoistyöntekijöiden toimijuudesta, maahanmuuttajanaisten ollessa toiminnan kohteita. Ymmärrettävästi näin kuuluukin olla ystävyyden alkuvaiheessa, jolloin maahanmuutto voi olla osalle osallistujista vielä tuore asia, samoin toimijuus uudessa kulttuurissa, vieraalla kielellä. Myöhemmin kuitenkin kielitaidon, kulttuurintuntemuksen ja tätä kautta vastavuoroisuuden lisääntyessä, myös maahanmuuttajanaisten omaa toimijuutta tulisi korostaa entisestään. Toiminnassa aloitettu äitien olohuoneessa emännöinti, on hyvä alku toimijuuden vahvistamisessa, Kuitenkin haastateluissakin ilmennyt huoli kotiin jäävien maahanmuuttajanaisten osallisuudesta, samoin kuin auttamisenhalu muita maahanmuuttajanaisia kohtaan, vahvistaisi sitä ajatusta, että maahanmuuttajanaisten toimijuuden vahvistaminen, myös toiminnan kehittämisessä, joko tuetun vapaaehtoistyön tai kehittämisryhmiin osallistumisen keinoin voisi tulla kyseeseen.

Tällä hetkellä toiminnassa kysytään aktiivisesti palautetta ja kehittämis ehdotuksia vapaaehtoistyöntekijöiltä, samoin maahanmuuttajanaisilta kuulumispuheluiden tai järjestettyjen tapaamisten yhteydessä. Ymmärrettävästi kuitenkin maahanmuuttajanaisten kielitaidon ja palveluun perehtymättömyyden vuoksi, palautteen saanti varsinkin

puhelimitse on varsin haasteellista. Tällöin niiden naisten ääni, joilla ei ole mahdollisuutta tai kiinnostusta osallistua ryhmiin tai muihin yleisiin toimintoihin ei juurikaan tule kuulluksi.

Nykyistä teknologiaa ja koronan tuomaa etätyöosaamista hyödyntämällä maahanmuuttajanaisten toimijuutta on mahdollista vahvistaa myös etäyhteyksin, tällöin niiden naisten osallistuminen helpottuu, joilla perhe asettaa omat haasteensa liikkumisen ja aikataulujen suhteen. Luomalla yhteisiä alustoja kuten toiminnan oma facebook ryhmä on mahdollista hyödyntää myös ryhmätoiminnoissa nousseita yhteisiä asioita, mahdollistamalla keskustelu aikatauluista riippumatta niillekin, jotka eivät pääse paikalle. Toimivina esimerkkeinä myös erilaiset seinät, joissa osallistujat voivat vertais-tuellisesti, joko tarjota palveluksia tai pyytää tukea mieltään askarruttaviin asioihin, jolloin osallistujien yhteisöllisyys ja omatoimijuus mahdollistuvat.

Työni hyötynä tilaajalle on haastattelujen tulosten kautta saatu tieto toiminnan tarpeellisuudesta, sekä siihen osallistuvien vapaaehtoistyöntekijöiden että maahanmuuttajanaisten kokemuksena. Lisäksi tuloksista on selkeästi luettavissa toiminnan tuoma hyöty maahanmuuttajanaisten osallisuuden kokemuksissa, jota voidaan hyödyntää mm. STEA:n raportissa. Haastattelujen tulokset antavat myös tietoa, jota jatkossa voidaan hyödyntää toiminnan kehittämisessä, kuten haasteet yhteisiin toimintoihin osallistumisessa, sekä tiedon ja motivaation vähäisyys vaikuttamisen prosesseissa.

Yhteiskunnalliselta kannalta katsottuna työni merkittävyys nousee tiedon tuottamisesta Mannerheimin lastensuojeluliiton toiminnalle. MLL:n toiminnan ollessa Suomen laajuista toimintaa, jolla on laajasti vaikutus mahdollisuuksia, työssäni esiin nousseet kehittämisen tarpeet maahanmuuttajanaisten osallisuuden kokemusten vahvistamiseksi tulevat tätä kautta hyvin kuulluiksi.

LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo Anne, Fågel Stina & Säävälä 2005, Olemme muuttaneet ja kotoutumme, Väestöliitto, Helsinki.

Eskola Jari, Mäenpää Tiina, Wallin Anna 2017, Eläytymismenetelmä 2017, Perusteema ja 11 muunnelmaa. Tampere: Tampere University Press. Viitattu 28.1.2021. [kietaito - avain moneen lukkoon 2017.pdf \(tuni.fi\)](#)

Forsander Annika, Ekholm Elina, Haytaniemi Petri, Ali Abdullahi, Alitorppa-Niitamo Anne, Kyntäjä Eve, Cuong Nguyen Quoc, 2001, Monietnisyys, yhteiskunta ja työ, Palmenia kustannus.

Hakkarainen Outi & Kontinen Tiina 2008, Vapaaehtoisuus kehitysyhteistyössä, Kepan Raporttisarja / Kehitysyhteistyön palvelukeskus, 91, Helsinki.

Hall Stuart: mitä on tekeillä 2019, Lehtonen Mikko, Löytty Olli, vastapaino Tampere.

Heckmann, F. 2005. Integration and Integration policies. European forum for migration studies. PDF-dokumentti. viitattu 28.10.2020. www.efms.uni-bamberg.de/pdf/INTPOL%20Final%20Paper.pdf

Hirvonen Sini, Puolitaival Satu 2018, Vapaaehtoistoiminta nyt ja tulevaisuudessa, Kansalaisareenan julkaisuja 2/2018.

Isola Anna-Maria, Kaartinen Heidi, Leemann Lars, Lääperi Raija, Schneider Taina, Valtari Salla & Keto-Tokoi Anna 2017, Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa, Työpaperi 33/2017, Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos.

Jämsén Arja ja Pyykkönen Anne 2014, Osallisuuden jäljillä, Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys ry.

Kantola Ilkka 2020, Diakonissalaitos, blogi 30.6.2020, Exit toiminta, viitattu 29.10.2020. [Väkivaltainen radikalisoituminen-Exit-hanke deradikalisoi | Diakonissalaitos \(hdl.fi\)](#)

KOPPA 2015 a/ tutkimusstrategiat, verkkosivusto, viitattu 10.1.21, Jyväskylän yliopisto. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/tutkimusstrategiat>

KOPPA 2015 b/ määrällinen tutkimus, verkkosivusto, viitattu 10.1.21, Jyväskylän yliopisto. [Määrällinen tutkimus – Jyväskylän yliopiston Koppa \(jyu.fi\)](#)

Kotouttaminen.fi, omaehtoisen opiskelun tukeminen työttömyysetuudella. verkkosivusto. viitattu 12.10.20. [Omaehtoisen opiskelun tukeminen työttömyysetuudella - \(kotouttaminen.fi\)](#)

Kotouttamisen edistämisen laki (2010/1386) 30.12.2010. [Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX ®](#)

KvaliMOTVa, Tutkimuksen luotettavuus ja arviointi, Menetelmäopetuksen tietovaranto, Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3.html

KvaliMOTVb, Tutkimuksen arviointi- reflektointia, Menetelmäopetuksen tietovaranto, Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_3.html

Lainio Anne, Välimäki Sari 2011, Vapaaehtoistoiminta kehittyä, e-kirja, Keski- Suomen sosiaaliturvayhdistys.

Maahanmuuttovirasto 2021, Maahanmuuton tilastot 2020, STT info 20.1.2021. Viitattu 15.2.2021. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/maahanmuuton-tilastot-2020-suomeen-muutetaan-useimmiten-tyon-takia-korona-vaikutti-hakemusten-maaraan?publisherId=69817837&releaseId=69898737>

Martikainen Tuomas, 2006, Ylirajainen kulttuuri, Tietolipas 212.

Martikainen Tuomas, Haikkola Lotta 2010, Maahanmuutto ja sukupolvet, Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Martikainen Tuomas, Saukkonen Pasi, Säävälä Minna 2013, Muuttajat, Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta, Helsinki: Gaudeamus.

MLL, Mannerheimin lastensuojeluliitto, ystäväksi maahanmuuttaja äidille, verkkosivusto, viitattu 10.9.20, <https://tampere.mll.fi/monikulttuurinen-ystava-ja-perhetyo/ystavaksi-maahanmuuttajaaidille/>

Oikeusministeriö 2019, Policy brief 2, syrjintä Suomessa, verkkojulkaisu, viitattu 28.10.20. <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/5376058/Policy+Brief+moniperusteinen+syrjint%C3%A4>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi Kipupisteet ja toimenpide-esitykset II, 16.3.2017, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2017:5, Viitattu 18.12.2020. [Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi. Kipupisteet ja toimenpide-esitykset II \(valtioneuvosto.fi\)](https://www.valtioneuvosto.fi/julkaisut/2017/5)

Oppariapu, Apua opinnäytetyön kirjoittamiseen, <https://oppiapu.wordpress.com/metelmat/haastattelut/>

Pitkänen Pirkko, 2006, Etninen ja kulttuurinen monimuotoisuus viranomaistyössä, Edita.

Rouvinen-Vilenius Päivi, Koskinen-Ollonqvist Pirjo 2011, Tasa-arvo ja osallisuus väylä terveyteen, Järjestöt suunnan näyttäjänä, Terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu 9/2011.

Rönkkö Leena, Rytönen Timo 2010, Monisäikeinen perhetyö, Helsinki, WSOYpro Oy.

Salmela-Aro Katariina, Nurmi Timo 2017, Mikä meitä liikuttaa, motivaatiopsykologian perusteet, 3. täysin uudistettu painos (1. painos 2002) Jyväskylä, PS-kustannus.

Sisäministeriö 2013, Valtioneuvoston periaatepäätös maahanmuuton tulevaisuus 2020-strategiasta, viitattu 12.12.20. [Maahanmuuton tulevaisuus 2020 fi.pdf \(valtioneuvosto.fi\)](https://www.valtioneuvosto.fi/julkaisut/2013/12)

THL a, Terveystieteiden tutkimuskeskus, edistääkö toiminta osallisuutta? 24 apukysymystä, verkkosivu, viitattu 30.1.21. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet/edistaako-toiminta-osallisuutta-24-apukysymysta>

THL b, Terveystieteiden tutkimuskeskus, Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet, verkkosivu, viitattu 11.10.2020. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>

THL c, Kotoutuminen ja osallisuus, verkkosivu, viitattu 15.1.21. [Kotoutuminen ja osallisuus - Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus - THL](https://www.thl.fi/fi/web/kotoutuminen-ja-osallisuus)

Tilastokeskus 2019, Ulkomaalaistaustaiset, verkkosivu, viitattu 11.10.2020. <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaalaistaustaiset.html>

Toikko Timo, Rantanen Teemu 2009, Tutkimuksellinen kehittämistoiminta, PDF, Tampere University press.

Tuomi Jouni, Sarasjärvi Anneli 2018, Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi, uudistettu painos, ensipainos 2002, Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriö 29.1.2019 b, Kasvua ja hyvinvointia maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikalla, yleiskuva ja kehittäminen, verkkojulkaisu, viitattu 28.9.20. <https://tem.fi/documents/1410877/11992263/Faktatietoa+maahanmuutosta+ja+kotouttamisesta+25012019/faa5862e-9f95-d674-199e-f8cf9b4ba2c4/Faktatietoa+maahanmuutosta+ja+kotouttamisesta+25012019.pdf>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2019 a, Kotoutumisen kokonaiskatsaus, tutkimusartikkeleita kotoutumisesta, verkkojulkaisu, viitattu 26.9.20. [Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019. Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. \(valtioneuvosto.fi\)](https://www.valtioneuvosto.fi/fi/tyo-ja-elinkeinoministerio/2019/kotoutumisen-kokonaiskatsaus-2019-tutkimusartikkeleita-kotoutumisesta)

Valliluoto Sari 2014, Vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksista ja esteistä, Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksiä 4/2014, Helsinki

Vanhempainliitto 2018, Rinnakkaiselosta yhteisloon, verkkosivusto/ videot, 27.12.2018, viitattu 12.10.20. <https://vanhempainliitto.fi/videot/monikulttuurisuus/>

Yeung Anne Birgitta 2004, Tärkein motiivi on auttamisen halu, kansalaisyhteiskunta/tietopankki, artikkeli, viitattu 17.2.21. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/tarkein-motiivi-on-auttamisen-halu/>

Yhdenvertaisuuslaki 2015, 30.12.2014/1325, Finlex. [Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX ®](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasainen_lainsaadanto/1325/2014)

YTHS, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö, Sosiaaliset suhteet, verkkosivusto, viitattu 30.1.21. <https://www.yths.fi/terveystieto/mielenterveys/sosiaaliset-suhteet/>

LIITTEET

Liite 1

Osallisuuskysymykset (toimivat haastattelukysymysten pohjana)

1. Tunnen, että päivittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä
2. Saan myönteistä palautetta tekemisistäni
3. Kuulun itselleni tärkeään ryhmään tai yhteisöön
4. Olen tarpeellinen muille ihmisille
5. Pystyn vaikuttamaan oman elämäni kulkuun
6. Tunnen, että elämälläni on tarkoitus
7. Pystyn tavoittelemaan minulle tärkeitä asioita
8. Saan itse apua silloin, kun sitä todella tarvitsen
9. Koen, että minuun luotetaan
10. Pystyn vaikuttamaan joihinkin elinympäristöni asioihin.

